

EDWIN A. NOYES

RAZOTKRIVANJE SPIRITUALISTIČKE PRAKSE U SAVREMENOJ SEKULARNOJ PSIHOLOGIJI

20. I 21. POGLAVLJE IZ KNJIGE
RAZOTKRIVANJE SPIRITUALISTIČKE PRAKSE U LEČENJU

Naslov originala: Exposing Spiritualistic Practices In Healing

Prevod: Suzana Stojanovski

SADRŽAJ

1. SEKULARNA PSIHOLOGIJA „NAUKA O DUŠI“?	3
ŠTA JE SPIRITUALIZAM?	4
SOKRAT – PLATON – ARISTOTEL	5
VILIJAM DŽEJMS (WILLIAM JAMES), DOKTOR MEDICINE (1842-1910).....	7
SIGMUND FROJD (SIGMUND FREUD), DOKTOR MEDICINE (1856-1939).....	8
K. G. JUNG (C.G. JUNG), DOKTOR MEDICINE (1875-1961).....	10
2. SEKULARNA PSIHOLOGIJA „NAUKA O DUŠI“? – DRUGA POLOVINA 20. VEKA	20
KARL RODŽERS (CARL ROGERS, 1902-1987)	20
ABRAHAM MASLOV (ABRAHAM MASLOW, 1908-1970)	23
ROBERTO ASAÐOLI (ROBERTO ASSAGIOLI, 1888-1974).....	24
HERBERT BENSON, DOKTOR MEDICINE:	25
LAŽNA NAUKA O LEČENJU UMA:.....	30
PRAVA NAUKA O LEČENJU UMA:.....	31
ZAKLJUČAK:.....	33

1. SEKULARNA PSIHOLOGIJA „NAUKA O DUŠI“?

Negde u vreme kada sam pisao završne stranice knjige *Spiritualističke (spiritističke)¹ prevare u ozdravljenju i izlečenju*, shvatio sam da postoji potreba za poglavljem o uticaju spiritualizma na medicinsku disciplinu psihologije. U godinama nakon što je knjiga objavljena, stalno sam dobijao zahteve da uključim takvo poglavlje u neku buduću knjigu. Ti zahtevi su dolazili od ljudi koji su ili posećivali seminare koje sam vodio, iznoseći činjenice o spiritualizmu u ozdravljenju i izlečenju, ili su čitali knjigu *Spiritualističke prevare u ozdravljenju i izlečenju*.

Ti zahtevi su bili daleko više od pukih predloga; to su ozbiljne molbe koje su čak išle dotle da su mi slali važne tekstove, koji se odnose na tu temu. Ovi pojedinci su sa mnom delili ono što su, iz prve ruke, videli i doživeli na terapiji, a što su sada prepoznali kao nešto što ima spiritualnu konotaciju.

U nekom ranijem poglavlju predstavljene su teme frenologije i mesmerizma (hipnoze). Citati Elen Vajt (E. G. White), u vezi sa frenologijom i mesmerizmom, kao postavljanjem temelja za spiritualizam, takođe su uključivali reč *psihologija*, kao pojam iste prirode. Razmotrimo jednu od tih izjava:

Pokazano mi je da se moramo paziti sa svih strana i istrajno odupirati sotoninim podvalama i trikovima. On se pretvara u anđela svetlosti i vara hiljade, vodeći ih u ropstvo. *Prednost koju on uzima od nauke o ljudskom umu je ogromna. Frenologija, psihologija i mesmerizam su kanali kroz koje on direktnije prilazi ovoj generaciji i deluje sa onom silom koja će odlikovati njegove napore pri kraju vremena milosti. (Ubačeno naglašavanje).* ^(2 – 566)

Bilo mi je teško da prihvatim da se savremena psihologija i dalje uklapa u onu definiciju kao što je navedeno u citatu iznad, kao i u drugim izjavama Elen Vajt. Nisam sumnjao da je definicija odgovarala vremenu kada je napisana, ali smatrao sam da se tokom vremena psihologija uzdigla iznad i izašla van te definicije, do statusa koji se zasniva na nauci. Dok sam studirao savremenu psihologiju, ponekad sam, ne samo bio iznenađen onim što sam učio, već i *zapanjen*. Dok sam dalje analizirao razmišljanja o *lečenju uma, terapiji uma*, pročitao sam citat koji je povećao moje interesovanje za traženje odgovora na pitanje koje mi se motalo po glavi. Zašto je *psihologija* bila uključena u komentare o lečenju uma, prema čemu se Elen Vajt odnosila kao prema postavljanju temelja za spiritualizam? Citiram:

Prava načela psihologije se nalaze u Svetom pismu. Čovek ne zna svoju sopstvenu vrednost. On se ponaša u skladu sa svojim neobraćenim karakterom, zato što ne gleda u Isusa, začetnika i usavršitelja svoje vere. Onaj koji dolazi Isusu, koji veruje u Njega i kome je On primer, shvata značenje reči: „Dao im je vlast da postanu Božji sinovi“ ^(3 – 567) ... (*Naglašavanje autora*)

Zakone uma postavio je Bog. – Onaj koji je stvorio um i uspostavio njegove zakone, obezbedio je i njegov razvoj, u skladu sa tim zakonima. ^(4 – 568)

¹ **Spiritualizam** (iz lat. *spiritus* – duh) je suprotan materijalizmu i po definiciji predstavlja metafizičko shvatanje po kome je ono što postoji suštinski sastavljeno od duhovnih bića, a tela su samo privid duhovne stvarnosti. Spiritualizam nas uči da duhovi pokojnika mogu da uspostave kontakt sa živim ljudima, na različite načine (govoreći, pišući, crtajući i slično).

Spiritualizam i spiritizam su sinonimi i obe reči se koriste u potpuno istom značenju.

² White, E.G., *Counsels for the Church*, (1991), p. 329.4.

³ White, E.G., *I. Mind/Character/Personality*, Southern Publishing Association, Nashville Tennessee, (1977), p. 10.

⁴ *Ibid.*

Mala knjiga *Hrišćani, čuvajte se*, Magne Parks, doktora psihologije, pojavila se 2007. godine, u isto vreme kada i *Spiritualističke prevare u ozdravljenju i izlečenju* Edvina Nojsa (Edwin A. Noyes), doktora medicine. Magna Parks, praktični psiholog dvadeset godina, naišla je na napisanu propoved koja je ranije bila isporučena crkvenom telu. Dok je čitala, shvatila je da se ne slaže sa sadržajem propovedi i nastavila je da proučava, kako bi utvrdila da li je ona pogrešno razumela ili je pastor bio taj koji je pogrešio. Ono što je saznala zaprepastilo ju je i promenilo način na koji se bavila psihologijom i savetovanjem. Ona se više ne oslanja na standardne principe savetovanja koje je naučila na svojoj obuci; shvatila je da Pismo sadrži odgovore za probleme uma sa kojima se često susreće kod svojih pacijenata. Preporučuje se da njenu knjigu čitaju svi koji su zainteresovani za terapiju lečenja uma.

Magna Parks je, sa neverovatnom veštinom, jednu ogromnu temu sažela na 78 stranica jednostavnih, jasnih i konciznih rečenica, koje svi mogu razumeti. Usredsredila se na tri teorije u psihologiji za koje smatra da imaju najveći uticaj danas: *psihoanalitička, bihejvioristička i humanistička perspektiva*. Ona, takođe, navodi da su dve teorije sa najviše uticaja na hrišćanstvo psihoanalitička i humanistička. ^(5 – 569)

Osim toga, ona izdvaja nekoliko vodećih ličnosti koje su tokom poslednjih 100 i više godina najviše uticale na današnje discipline psihijatrije i psihologije. Centralna tema koja se može naći u sekularnoj psihologiji, prema Parksovoj, jeste fiksacija „sopstvom“. Ono što je unutar „sopstva“ jeste osnova za terapiju uma.

U ovom trenutku naše diskusije, mislim da bi bilo prikladno navesti definiciju psihologije, pošto objašnjenje prvobitnog značenja reči prelazi dug put ka uspostavljanju zajedničkog temelja za razumevanje komentara koji će uslediti. U *Vebsterovom Novom svetskom rečniku* (*Webster's New World Dictionary*) jedna od definicija grčke reči psiha jeste reč „*duša*“ i navodi se da se ona nalazi u korenu engleske reči *psihologija*, koja se odnosi na nauku o *umu* ili *duši*; takođe, jedna od definicija je „nauka o životinjskom i ljudskom ponašanju“. Noa Vebsterov rečnik (Noah Webster's Dictionary) iz 1828. *psihologiju* definiše na sledeći način:

PSIHOLOGIJA, im. [gr. duša, i razgovor] Razgovor ili rasprava o ljudskoj duši; ili doktrina o prirodi i svojstvima duše.

Prema *Jangovom analitičkom biblijskom konkordansu [registru reči]* (*Young's Analytical Concordance to the Bible*), jevrejska reč *nephesh* se na engleski jezik prevodi kao *duša*. Biblija (ili Sveto pismo) govori o duši skoro 500 puta, ukazujući na *smrtnu* životinju i *smrtnog* čoveka.

Ovo poglavlje ima za cilj da sa čitaocem podelim ono što sam saznao dok sam pokušavao da razumem zašto bi sotona koristio psihologiju, na šta je ukazala Elen Vajt, da poveća svoju moć prevare pri kraju vremena milosti. Ovo poglavlje se fokusira na tvrdnju da psihologija može postaviti temelj za spiritualizam.

ŠTA JE SPIRITUALIZAM?

Laž izrečena u Edemskom vrtu, „nećete umreti“, jeste temelj spiritualizma – da postoji život posle smrti i da je *duša* odvojena od tela. Verovanje u ovu lažnu doktrinu, kao i deifikacija mrtvih, može dovesti do povezivanja sa mrtvima, što je, zapravo, povezivanje sa demonima, palim anđelima. Deo laži u Edemu je bio da će čovek napredovati, tako da će postati mudar poput Boga i znaće šta je dobro, a šta zlo. Te dve laži su temelj panteizma.

⁵ Parks, Magna Ph.D., *Christians Beware! The Dangers of Secular Psychology*, Teach Services, Inc., Brushton, New York, (2007), p. 5.

Naivno se misli da su neznabožačka praznoverja nestala pre civilizacije 20. veka. Međutim, Božja reč i pouzdano svedočanstvo o činjenicama objavljuju da se vraćanje upražnjava i u ovom vremenu, isto kao i u dane starih vračeva. Drevni sistem magije u stvarnosti je isti kao i ono što je danas poznato kao moderni **spiritualizam**. Sotona pronalazi pristup hiljadama umova, javljajući se u obličju pokojnih prijatelja...

Vračevi iz neznabožačkih vremena imaju svoj ekvivalent u spiritualističkim medijumima, vidovnjacima i vračevima današnjice... Kada bi se veo podigao sa očiju, videli bismo zle anđele koji koriste sve svoje veštine da bi prevarili i uništili. Gde god se utiče na ljude da zaborave Boga, tamo sotona sprovodi svoju moć da omađija... Danas Božji narod treba da obrati pažnju na savet apostola efeskoj crkvi: „*Nemojte biti saučesnici u neplodnim delima tame, već ih radije razobličavajte*“ (Efescima 5,11 – eng. prevod). ^(6 – 570) (*Ubačeno naglašavanje*).

Za razumevanje onoga o čemu ćemo dalje pričati, na ovom mestu bi bilo od koristi razmotriti principe sotonine lažne, paganske religije – obožavanja prirode, koje vodi poreklo iz Vavilona i poznato je kao deo vavilonskih misterija.

Teorija evolucije, kao teorija o nastanku života, zamenila je biblijski izveštaj o stvaranju sveta „dahom Njegovih usta“ od strane Isusa, božanskog sina Božjeg. U lažnoj paganskoj priči o stvaranju Bog je uklonjen iz kreativne sile i ostavljen po strani. *Kreativna sila* je podeljena na dva dela, dobro-zlo, pozitivno-negativno ili jin-jang, i ta sila se smatra **bogom**. Tokom evolucionog vremena, dva dela energije su se, navodno, skladno pomešala do tačke kada je stvorena sva materijalna supstanca – kosmos, svet i čovek. Tvrdi se da je sva materijalna supstanca stvorena od strane iste *kreativne sile, ili energije*, tako da svaka supstanca vodi poreklo iz istog, univerzalnog izvora (energije) i ima sve karakteristike svega i deo je svega. Sinonimi za ovu kreativnu silu su *svest, kolektivna svest, sopstvo, subliminalno sopstvo* i stotine drugih naziva, čak i bogohulna upotreba imena kojim je Bog sebe nazvao, *JA SAM*. Čitava teorija se zove *panteizam*.

Postoji istančani panteizam u kojem je Bog povezan sa stvaranjem, ali je On, zauzvrat, ostavio **iskru** sebe u svemu što je stvorio, tako da svako od nas, po prirodi, u sebi ima skriveno božanstvo. Taj lažni koncept je dobio ime *panenteizam*. Ova grana panteizma tvrdi da je duša besmrtna i da smo mi bogovi. Verovanje da duša poseduje besmrtnost preovladava i danas, čak i u hrišćanskom svetu. Koncept Boga koji je *u nama* vodi nas do glorifikacije *sebe* i do zaslepljenosti *sobom* (engl. Self). Humanistička psihologija je iskoristila ovu temu i dodatno je pokazala pojmom *uzdanje u sebe* (engl. Self-esteem).

Da bi identifikovali spiritualizam u psihologiji, biće potrebno pokazati da su jedno ili oba od sledeća dva učenja sastavni deo ove discipline, i to: 1) život se nastavlja posle smrti – besmrtnost duše; i 2) učenje o razvoju čoveka do božanskog – božanstvo u sebi. To se ne bi moglo primeniti na svaku doktrinu pod nazivom psihologija, već samo na ona učenja u kojima se mogu naći takve ideje. Dakle, treba da razmotrimo učenja psihologije iz devetnaestog, početka dvadesetog veka i nadalje, sve do danas. Najpre treba da istražimo zapise o onima koji su razvili i uticali na uspostavljanje učenja i filozofiju ove grane medicine. Da li su oni verovali u doktrine poput besmrtnosti duše i/ili božanstva u čoveku?

SOKRAT – PLATON – ARISTOTEL

Terapeutska psihologija je nastala iz filozofije. Filozofija je nauka (tzv) o procenjivanju vrednosti i dominantnosti bilo kog verovanja, situacije, delovanja, stanja ili materije nad nekom drugom, kako je

⁶ White, E.G., *Conflict and Courage*, (1910), p. 343.

odlučio čovečiji um. U istoriji ovog sveta Grci su bili poznati po tome što su imali velike filozofe. Psiha (duša) je bila predmet mnogih rasprava ovih grčkih filozofa. Verovanje u *besmrtnost* psihe ili duše je imalo svoje začetak na ovom svetu, u Edemskom vrtu, onda je preneto u Vavilon i prošireno po svetu, širenjem jezika iz Vavilona.

Nedavno sam sa zanimanjem pročitao neke prevedene spise Sokrata, Platona i Aristotela iz knjige *Istorija psihologije, osnovna pitanja* ^(7 - 571), u kojima su ovi filozofi diskutovali o svom konceptu duše. Drevne religije Indije, Egipta i Kine sve imaju doktrinu o besmrtnosti duše, kao što otkrivaju *Knjiga mrtvih* iz Egipta i *Tibetanska knjiga mrtvih*. Sveti Toma Akvinski (1224-1274) piše o besmrtnosti duše i o duši nakon smrti ^(8 - 572). U *Istoriji psihologije* prikazani su veliki filozofi, od Sokrata pa sve do savremenog doba, a uključeni su i neki od njihovih spisa koji su prevedeni na engleski jezik. Čini se da je verovanje u odvajanje duše od tela i besmrtnost duše dominantan koncept ovih filozofa. Krajem osamnaestog i početkom devetnaestog veka termin psihologija počeo je da se koristi kada se odnosio na proučavanje uma, i postepeno je pod ovim terminom počela da se podrazumeva disciplina terapije uma. Psihijatrija je termin koji se koristi za doktora koji se specijalizovao za dijagnozu i lečenje neuroza i psihoza. Mnogi autoriteti na polju psihologije iz 19. i 20. veka verovali su u besmrtnost duše. Ta činjenica će biti jasnije prepoznata dok budemo posmatrali vodeće psihologe i psihijatre ove moderne discipline. Zapamtite, definicija spiritualizma je verovanje u život nakon smrti, a moguće je da se uspostavi komunikacija između živih i mrtvih, praksa koja je strogo zabranjena u Bibliji. Elen Vajt se čvrsto držala proširene definicije pojma *spiritualizam*, kao što pokazuju sledeći delovi iz *Velike borbe*, str. 551-562:

Čovek je biće napretka; njemu je određeno da se, od rođenja pa sve do večnosti, neprestano približava božanstvu; svako razumno biće sudiće samo sebi, a ne neko drugo; sud će biti pravedan, jer je to sopstveni sud; svako pravedno i savršeno biće je Hristos; pravo znanje uzdiže čoveka iznad svih zakona; sve što postoji, dobro je; svi gresi koje počinimo su nevini; poriče poreklo Biblije; Biblija je samo jedna bajka; ljubav se ističe kao glavna Božja osobina.

Doktrina o životu posle smrti i božanstvu u čoveku nastala je iz laži izrečene u Edemskom vrtu i predstavlja temelj istočne misli i zapadnog okultizma. To su doktrinarni principi paganskih principa religioznosti i/ili obožavanja prirode. *Da bismo* prepoznali seme spiritualizma unutar psihologije, potrebno je da razumemo istočnjačko objašnjenje čoveka. 1) Duša se odvaja od čovekovog tela, nastavlja da živi nakon smrti i besmrtna je. 2) Ova duša se sastoji od svesnog uma i ima podsvesne i nadsvesne (supersvesne) komponente, koje su pak deo *univerzalnog uma*, koji se naziva *univerzalna svest*, *sopstvo*, *subliminalno sopstvo*, *više sopstvo*, *bog*. Pošto se veruje da je čovekov um deo *univerzalnog uma boga*, stoga čovek ima božanstvo u sebi, a cilj u životu je da to božanstvo dovede do punog procvata, izbegne reinkarnaciju, pridruži se duhovnom svetu nirvane i uživa u večnom životu blaženstva.

Postoje brojne prakse koje se primenjuju na području terapije uma, čiju radnu snagu njeni zagovornici objašnjavaju kao produžetak nesvesnog uma, kako je rečeno u prethodnom pasusu. To su hipnoza, vidovitost, vizualizacija, telepatija, medijumstvo, meditacija, joga, transendentalna meditacija, ekstrasenzorna percepcija i druge. Postoji uvek prisutno verovanje i učenje da unutar *sopstva* prebiva sva mudrost univerzuma i moć za lečenje svega. Osmišljeno je mnoštvo tehnika za pristupanje toj pretpostavljenoj moći unutar nas. Postoji veliki broj teorija koje se odnose na funkcionisanje uma i terapije uma, koje se promovišu u oblasti psihologije.

⁷ Munger, Margaret P., *The History of Psychology, Fundamental Questions*, Oxford University Press, Oxford, England, (2003).

⁸ *Ibid.*, pp. 46-65.

Prema Alenu E. Berginu (Alan E. Bergin) i Solu L. Garfildu (Sol L. Garfield), urednicima *Priručnika za psihoterapiju i promenu ponašanja*, 1994. str. 6, postoji više od 400 različitih psihoterapijskih metoda koje se nude javnosti i 10000 raznovrsnih tehnika.^(9 – 573)

Zašto toliko? Odgovor: teško je naučnim testiranjem dokazati njene teorije, dijagnoze i terapije. **Nema sumnje da se u psihologiji poštuju mnogi principi koji imaju vrednost i lišeni su spiritističkog uticaja.** (*Naglašavanje izdavača*)

U svom proučavanju, radi traženja dokaza o spiritualističkom uticaju u psihologiji, često sam nailazio na određena imena koja su različiti autori spominjali kao *autoritete* i teoretičare u oblasti psihologije, kao što su Džejms (James), Frojd (Freud), Jung, Rodžers (Rogers) i Maslov (Maslow). Ovi ljudi su, tokom proteklih 100 i više godina, postavili opšte teorije u oblasti nauke o umu. Razmotrićemo priču o svakom od ovih stručnjaka i učitelja, u našoj potrazi za *semenom* spiritualizma, koje je možda ušlo u sekularnu psihologiju, i koje se možda i praktikuje.

U drugoj polovini 19. veka, uključujući i rane godine 20. veka, najčešće se *mesmerizam*, takođe poznat i kao *hipnoza* i *sugestija*, koristio u terapiji lečenja uma u Sjedinjenim državama i Evropi.^(10 – 574)

Do 1885, 'psihoterapijski pokret', koji je nastao u Evropi, sredinom 1860-ih, sa Lieboom (Liebault), i brzo se razvijao u sledećoj dekadi, napredovao je u Sjedinjenim državama, prvenstveno kroz napore psihologa Viliijama Džejmsa (William James), G. Stenlija Hala (G. Stanley Hall), Džozefa Jastrova (Joseph Jastrow) i Džejmsa Marka Boldvina (James Mark Baldwin), kao i nekoliko lekara.^(11 – 575)

VILIJAM DŽEJMS (WILLIAM JAMES), DOKTOR MEDICINE (1842-1910)

Godine 1890, Viliijam Džejms, slavni profesor psihijatrije [i filozofije, fiziologije i anatomije – *prim. izdavača*] sa Harvarda, napisao je članak za Skribnerov magazin, pod nazivom *Skriveno sopstvo*. Napisao je da je nauka ignorisala misticizam, okultno, spiritualizam, lečenje verom i hipnozu, jer se to ne može dobro razumeti i klasifikovati. Džejms je pozvao na dalja proučavanja i istraživanja u ovoj oblasti. Džejms je najpre bio angažovan da predaje na Harvardu, svom akademskom domu tokom, praktično, čitave svoje karijere. Proučavao je okultno i upustio se u istraživanje psihe, seansi i, naravno, različitih religioznih iskustava, pišući knjigu *Vrste religioznog iskustva* (*Varieties of Religious Experience*).

Medicinski stručnjaci i javnost u celini bili su zainteresovani za hipnozu, sugestiju, mentalno lečenje¹², višestruke ličnosti, automatsko pisanje, istraživanje psihe itd, i korišćenje tih metoda je dostiglo vrhunac 1890-ih, da bi došlo do neznatnog pada i onda ponovne uzburkanosti između 1905. i 1910. godine.

Pre današnjeg vremena, važan trenutak za upotrebu hipnoze i sugestije u mentalnoj terapiji u američkoj istoriji bio je u prvoj deceniji 20. veka.^(13 – 576) Adelbert Albreht (Adelbert Albrecht), urednik Časopisa za krivično pravo i kriminologiju, 1913. godine je izjavio:

⁹ Gabbert, Dan, *Biblical Response Therapy®, Healing God's Way*, Gabbert Family Resources, Aardvaark Global Publishing Co., LLC, (2008); p. iv; Available at Black Hills Health and Education Center, PO Box 19, Hermosa, SD 57744, www.bhhec.org

¹⁰ Hale, Nathan G., *Freud and the Americans, The Beginnings of Psychoanalysis in the United States*, Oxford University Press, (1971), pp. 229, 230.

¹¹ *Ibid.*, p. 229.

¹² **Mental healing** – lečenje fizičke bolesti ili poremećaja mentalnom koncentracijom ili sugestijom.

¹³ *Ibid.*, p. 230.

Nekoliko psihoterapeuta u Americi je tvrdilo da su hipnozom izlečili stotine slučajeva alkoholizma i njegove posledice.^(14 – 577)

U isto vreme u Americi su bili popularni pokreti nazvani *Pokret Emanuilo* i *Hrišćanska nauka*. Da bi se borio protiv nervoze i zala svog vremena, časni Elvud Vorsester (Elwood Worcester) pokrenuo je krstaški rat, kombinujući *liberalno hrišćanstvo*, *subliminalno sopstvo* i druge metode koje su se u to vreme koristile u psihoterapiji; to je nazvano Pokret Emanuilo, zato što su oni svoja okupljanja započeli 11. novembra 1906. u zgradi Emanuilske crkve. Ovaj pokret nije nužno koristio stručnjake za sprovođenje terapije i uskoro se proširio svuda po zemlji među različitim protestantskim organizacijama, baptistima, kongregacionalistima, unitarijancima, prezbitarijancima itd. Ti pokreti su izazvali interesovanje za *subliminalno sopstvo* i skrivene moći, uz moguće veze sa *onostranim svetom*; to je bio početak javne svesti o *nesvesnom*. Elen Vajt je ove pokrete spomenula u svojim komentarima, u vezi sa terapijom lečenja uma.

Ima onih koji sa užasavanjem izbegavaju i pomisao da se obrate medijumima, ali su ih zato privukle prijatnije forme spiritizma, kao što je *Pokret Emanuilo*. Drugi su pak zavedeni učenjima *Hrišćanske nauke*, misticismom *teozofije* i *raznim istočnjačkim religijama*.^(15 – 578)

SIGMUND FROJD (SIGMUND FREUD), DOKTOR MEDICINE (1856-1939)

U vreme gore spomenutog vrhunca upotrebe hipnoze u Evropi i Sjedinjenim državama, neurolog-psihijatar Sigmund Frojd iz Beča, iz Austrije, došao je u Sjedinjene države 1909. godine, da održi seriju predavanja o lečenju uma, koje je on razvio i nazvao ga *psihoanalizom*. Frojd nam govori da je on koristio hipnozu, ali:

Odustao sam od tehnike primene *sugestije* a, sa tim, i od *hipnoze*, zato što sam izgubio nadu da ću sugestiju učiniti dovoljno snažnom i postojanom, kako bi dovela do trajnog izlečenja. U svim teškim slučajevima video sam da *sugestija* prestaje da deluje, a bolest se ponovo pojavljuje.^(16 – 579)

Frojd je bio psihijatar i istraživač na polju neurologije. Godine 1909., on je grupi psihijatara u Sjedinjenim državama izložio koncept psihopatologije (poremećene mentalne aktivnosti), koja potiče iz podsvesti, i predstavio tehniku *lečenja uma* koju je nazvao *psihoanaliza*. Odbacio je upotrebu hipnoze i jednostavno je sa pacijentima istraživao istoriju njihovog detinjstva i mladosti. Frojd je bio ateista, nije verovao u duhove i okultne događaje je objasnio kao produžetak podsvesti. Centralni stub njegove doktrine bila je *podsvest* i, kod većine mentalnih poremećaja, bila je povezana sa nekom vrstom seksualnog odnosa. Frojd je, takođe, koristio kokain kao terapiju za mentalne poremećaje. Na kraju je odbacio kokain kao terapiju, kao što je učinio i sa hipnozom. Frojd je bio tumač snova i ovu tehniku je takođe koristio u procesu psihoanalize.

Frojd je promenio smer psihoterapije u Sjedinjenim državama i došlo je do smanjenja korišćenja mnogih okultnih tehnika. Međutim, on je dolio ulje u vatru, što se tiče koncepta *podsvesti*. Podsvest je bila izvor subliminalnog sopstva, nagona, čovekovog sećanja, rezervnih energija itd. Verovalo se da je

¹⁴ *Ibid.*, p. 227.

¹⁵ White, E.G., *Evangelism*, Review and Herald Publishing Association. Hagerstown, MD, (1946), p. 606.

¹⁶ Hale, *op. cit.*, p. 227.

podsvest osetljivija na dobro i zlo, nego naš svesni um; ona je bila veza sa *Univerzalnim umom* ili *Duhom*.

Njeni koreni su bili ono *Beskonačno*, ona je bila bliža Univerzalnom duhu. Podsvest je tada bila nešto tajanstveno: ona je lečila; ona se sećala svega; ona je rešavala probleme; ona je mogla da otkrije veličanstvena, nezamisliva bogatstva.^(17 – 580)

Još jedan pokret u prve dve decenije 20. veka u Sjedinjenim državama bio je *Pokret nove misli* (New Thought Movement), koji je osnovao profesionalni hipnotizer Fineas Parkurst Kvimbi (Phineas Parkhurst Quimby, 1802-1866), „filozof-mesmerista-iscelitelj-naučnik“. On je učio da mnoge bolesti mogu da se izleče sugestijom pa su, stoga, umišljene. Još jedan mesmerista i spiritualista, Meri Bejker Edi (Mary Baker Eddy), uvela je ideje Pokreta nove misli u *Hrišćansku nauku*. Sanatorijum Nova misao na reci Hadson, 1909. godine je nudio terapije:

...psihičkim eksperimentima, necrkvenom religijom, uputstvima za pridobijanje sveta čistim osećajima optimizma, električnim šokovima sprovedenim kroz zupčastu zlatnu krunu, hipnozom i sugestijom.^(18 – 581)

Najpopularniji su bili tretmani za um Nove misli i Hrišćanskih naučnika. Od 1882. do 1908. godine, broj hrišćanskih naučnika je porastao sa manje od stotinu na 85000. Ovi pokreti tvrdili su da uspešno leče sva oboljenja.^(19 – 582) U toj mešavini teorija, Frojd je predstavio svoju sopstvenu teoriju psihoanalize:

Psihoanaliza se bavi otkrivanjem događaja iz prošlosti pojedinca i njihovim posledicama po njega, a ni ti događaji ni posledice nikada ne mogu biti potpuno isti za dve osobe.^(20 – 583)

Frojd je imao veliki uticaj na psihologiju u Sjedinjenim državama početkom 20. veka. Koristio je analizu snova, ispovedanje i gledanje u prošlost, kao izvor mentalnih problema. Ovaj pristup naginjao je tome da se roditelji krive za mentalne poremećaje pacijenata. Tu filozofiju su razvijali drugi, sve dok navodni povratak u utrobu i u prethodne živote putem hipnoze nije postao deo modus operandi-ja psihologa.

Na osnovu ove teorije o iskustvima iz prošlosti, uključujući i unutar materični razvoj i iskustvo rođenja, proizilazi da je to odlučujuće za stabilnost ili nestabilnost budućeg mentalnog zdravlja pojedinca. To je osnova za koncept *ponovnog rođenja* i pronalaženja *unutrašnjeg deteta*, *božanstva u nama* (*božanskog deteta*, po Jungu) u psihoterapiji.

Iako Frojd nije bio poznat kao spiritualista, već je psihičke pojave pokušavao da objasni kao da proističu iz podsvesti, ipak je bio zainteresovan za takve stvari, pošto je bio član Društva za psihološka istraživanja (SPR – Society for Psychical Research), koje je pokušavalo da ispituje psihičke događaje na naučnoj osnovi. Frojd je bio izabran za dopisnog člana Britanskog društva za psihološka istraživanja 1911. godine, a 1915. je postao počasni član Američkog društva za psihološka istraživanja. U decembru 1923, Grčko društvo za psihološka istraživanja počastvovalo ga je na sličan način. Metju Rafael (Matthew Raphael), autor knjige „*Bil V. i gospodin Vilson*“, o suosnivaču Anonimnih alkoholičara, na strani 161 deli sa nama Frojdovo zanimanje za spiritizam. Rafaelov komentar:

¹⁷ *Ibid.*, p. 241.

¹⁸ *Ibid.*, p. 246.

¹⁹ *Ibid.*, p. 245.

²⁰ Bettelheim, Bruno, *Freud and Man's Soul*, First Vintage books Edition, (1984); Random House Inc., New York p. 42.

... Kao što smo videli, Sigmund Frojd, čiji je najveći cilj bio da psihoanalizu postavi na naučne temelje, ipak je primećivao natprirodne (okultne) pojave – na veliku žalost svojih najbližih učenika, koji su osećali potrebu da opovrgnu uznemirujuće činjenice ili da ih zataškaju. Čitavo poglavlje Frojdove monumentalne biografije, koju je napisao Ernest Džons (Ernest Jones), posvećeno je Frojdovoj *otvorenosti za okultizam* (on je bio član Društva za psihološka istraživanja) i njegovom objavljivanju, uprkos Džonsovom protivljenju, radova o telepatiji.

Ernest Džons, doktor medicine, Frojdov biograf i saradnik, izjavio je da se uopšteno smatra da je Frojdov najveći doprinos nauci njegovo *tumačenje snova* i koncept *nesvesnog uma*.

K. G. JUNG (C.G. JUNG), DOKTOR MEDICINE (1875-1961)

Verovatno najpoznatije ime u oblasti psihijatrije i psihologije jeste ime Karla Gustava Junga, doktora medicine, švajcarskog psihijatra. Njegovo ime je priznato u celom svetu i povezuje se i sa disciplinom psihologije. On se rodio u Kesvilu, u Švajcarskoj, na jezeru Konstans, 26. jula 1875, kao sin Pola Junga (Paul Jung) i Emili Praisverk (Emilie Preiswerk). Njegov otac, Pol, bio je pastor u švajcarskoj Reformatorskoj crkvi; njegova majka je poticala iz porodice sa mnogo pastora – njen otac i osam stričeva su svi bili pastori.

Prva žena Karlovog dede po majci, paroha Samuela Praisverka, umrla je, a on je otada, jednom nedeljno, vodio razgovore sa njenim duhom, na nezadovoljstvo svoje druge žene.^(21 – 584) Samuelova druga žena, Agusta, Karlova baba po mami, bila je nadarena sposobnošću da vidi *duhove*.^(22 – 585)

Emili, Samuelova i Agustina ćerka, takođe je imala dar da vidi duhove. Njen otac bi je postavio da stoji iza njega, dok je pripremao propovedi, kako bi sprečio duhove da ga uznemiravaju, dok je proučavao.^(23 – 586) Emili, Karlova majka, čuvala je dnevnik u kojem su bila navedena sva čudna iskustva sa kojima se susrela. Ona je o tome pričala kao o „jezivim“ pojavama i čudnim slučajevima.^(24 – 587) Karl je jednom prilikom video nešto što je dolazilo iz spavaće sobe njegove majke.

Spavao sam u očevoj sobi. Nešto zastrašujuće se dešavalo u majčinoj sobi. Noću je majka bila čudna i tajanstvena.

Jedne noći sam video da se iz njene sobe pojavljuje blago svetlucava, nejasna figura, čija se glava odvojila od vrata i lebdela je ispred, u vazduhu, kao mali mesec. Odmah se stvorila druga glava, a onda se i ona ponovo odvojila. Taj postupak se ponovio šest ili sedam puta.^(25 – 588)

Karl je, kao i svi ljudi, sanjao, međutim, on je čitavog života bio opčinjen tumačenjem snova. Prvi san kojeg se seća došao mu je kada je imao između tri i četiri godine. U svojoj knjizi *Sećanja, snovi i razmišljanja*, on za taj san kaže: „...opsedaće me čitavog života“.^(26 – 589) U tom snu je bio neki falusni simbol, visok 5 metara i oko pola metra u prečniku, postavljen na zlatni presto, u prostoriji koja se nalazila duboko ispod zemlje. U snu je čuo majčin glas kako govori: „Da, samo ga pogledaj, to je

²¹ Jaffe', Aniela, *From the Life and Work of C.G. Jung*, Harper and Row, Publishers, N. Y., NY, (1971), p. 2.

²² *Ibid.*, p. 2.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Jung, C.G., *Memories, Dreams, and Reflections*, recorded and edited by Aniela Jaffe'; translated from the German by Richard and Clara Winston, Random House, Inc. (1989), p. 18.

²⁶ *Ibid.*, p. 11.

proždirač ljudi“. Za taj simbol je kasnije utvrdio da predstavlja „mračnog Gospoda Isusa i jezuitskog sveštenika“. On kaže da ga je san proganjao godinama i nikada to nije podelio ni sa kim.

U svakom slučaju, falus iz tog sna je izgleda podzemni bog „čije se ime ne spominje“ i takav je ostao tokom čitave moje mladosti, ponovo se pojavljujući kad god je neko previše pričao o Gospodu Isusu. Gospod Isus za mene nikada nije postao sasvim stvaran, nikada sasvim prihvatljiv, nikada sasvim drag, jer bih se iznova i iznova setio njegove podzemne kopije – strašnog otkrivenja koje mi je bilo dato, a da ga nisam ni tražio. ‘Maskiranje’ u jezuitu baca senku na hrišćansku doktrinu kojoj sam bio učen. ... Gospod Isus mi je, na neki način, izgledao kao bog smrti, koristan, doduše, zato što je rasterivao užase noći, ali on sam je bio jeziv, razapet i krvav leš... (27 – 590)

Pre nego što je Karl naučio da čita, njegova majka mu je čitala *Svet u slikama (Orbis Pictus)*, staru, ilustrovanu dečju knjigu, koja sadrži prikaz egzotičnih religija, prvenstveno hinduizma. Tu su prikazane ilustracije glavnih bogova hindusa; Brama, Višnu i Šiva su za njega bili „neiscrpan izvor interesovanja“. (28 – 591) On je osećao naklonost prema tim ilustracijama i povezivao ih je sa svojim *prvim otkrivenjem – svojim najranijim snom*.

Ako se među vama pojavi prorok, ili sanjač snova, i pruži vam znak ili čudo pa se obistini taj znak ili čudo, o kojem vam je govorio, i on vam kaže: Hajde da pođemo za drugim bogovima, koje ne poznajete, i da im služimo; nemojte slušati to što vam govori taj prorok ili sanjač snova; jer vas vaš Gospod Bog iskušava, da bi se znalo da li volite svog Gospoda Boga svim svojim srcem i svom svojom dušom. Idite za svojim Gospodom Bogom i Njega se bojte i držite Njegove zapovesti i slušajte Njegov glas i Njemu služite i Njega se držite. A taj prorok ili sanjač snova neka se pogubi, zato što vas je nagovarao da se okrenete od svog Gospoda Boga, koji vas je izveo iz egipatske zemlje i izbavio vas iz ropske kuće, da bi vas izbacio sa puta za koji vam je vaš Gospod Bog zapovedio da idete njime. Tako ćete ukloniti zlo iz svoje sredine. (5. Mojsijeva 13,1-5 – engleski prevod).

U proleće 1895. Karl je započeo svoje studije medicine na Univerzitetu u Bazelu. Njegov otac je umro 1896. Šest nedelja nakon očeve smrti, on je sanjao kako se njegov otac vratio i kako je stajao pred njim. U snu se njegov otac oporavio i vratio se kući. San se ponovio nekoliko dana kasnije; delovao je stvarno i naterao je Karla da razmišlja o životu posle smrti.

Na kraju drugog semestra na fakultetu, Karl je u biblioteci oca svog kolege otkrio knjigu iz 1870-ih o spiritualističkim pojavama. To je bio zapis o počecima tadašnjeg spiritualizma. Njega su mučila pitanja koja su se ticala te teme i pročitao je mnogo dela okultista: Zelnera (Zöllner), Kruksa (Crooks), Kantove *Snove jednog vidovnjaka*, nekoliko drugih autora i sedam knjiga Svedenborga (Swedenborg), čuvenog spiritualiste.

Godine 1897, Karl Gustav Jung je držao predavanje u klubu univerziteta, iznoseći svoje stavove da postoji duša, da je inteligentna, besmrtna, a verovao je i u realnost duhova i spiritualizma, na osnovu činjenica o okultnim aktivnostima, verovao je u hipnozu, predviđanje događaja, telepatiju, telekinezu, vidovitost, proročke snove, poruke umirućih ljudi, horoskopske proračune, istraživao je levitaciju. (Pronađeno u predgovoru za K. G. Jung, *Psihologija i okultno*)

²⁷ *Ibid.*, p. 13.

²⁸ *Ibid.*, p. 17.

Tokom letnjeg raspusta 1898., desilo se nešto što je Karl zabeležio u *Sećanjima*, na str. 104 i 105, a što će „duboko uticati na njega“. On je sedeo u jednoj sobi, učeći, a u sobi pored je njegova majka sedela i plela, dok su vrata između te dve sobe bila otvorena. Odjednom se začula neka buka, poput pucnja pištolja. Karl je otkrio da se ploča velikog stola od orahovine iznenada rascepila posred tog masivnog drveta, čak u klimi sa mnogo vlage, tako da sto nije ni bio preterano isušen. Dve nedelje kasnije, stigao je kući, da bi majku, sestru i sluškinju našao u stanju uzrujanosti. Ponovo je došlo do glasnog pucanja, međutim, u stolu se nije mogla naći nikakva nova pukotina. Buka je dolazila sa kuhinjske komode (kredenca), starog komada nameštaja u kojem se držao hleb i kuhinjski pribor. Karl je pronašao nož za hleb izlomljen na mnogo delova. Dao je nož stručnjacima za čelik, da ga ispitaju, i rečeno mu je da čelik u sebi nije imao nikakve nepravilnosti.^(29 – 592)

Uskoro je saznao da su njegovi rođaci učestvovali u *prizivanju duhova okretanjem stola (table turning)*³⁰ i imali koristi od seansi koje je vodila petnaestogodišnja rođaka-medijum. On se dve i po godine subotom uveče pridruživao rođacima na seansama za stolom. Komunikacija se ogledala u glasnom kucanju po zidovima i stolu. Osim medijuma, ostalima je bilo teško da razumeju pomeranje stola, tako da je on prihvatio da postoji povezanost između glasnog kucanja i komunikacija na seansi. Na osnovu ovih iskustava i komunikacija na seansama on je napisao svoj naučni rad.^(31 – 593) U *Sećanjima* navodi sledeće:

Sve u svemu, ovo je bilo jedno veliko iskustvo koje je poništilo svu moju raniju filozofiju i omogućilo mi da ostvarim psihološki pristup.^(32 – 594)

To je doprinelo Jungovom odabiru psihijatrije, kao specijalnosti, uprkos tome što su i lekari i oni koji nisu bili lekari, u to vreme, na psihijatriju gledali prezrivo. Doktori su tek nešto više od laika znali o psihijatrijskim oboljenjima, a mentalna bolest je bila neka beznadežna i kobna situacija koja je bacala senku na reputaciju psihijatra. 10. decembra 1900. Karl Jung je radio kao pomoćnik u bolnici za mentalne bolesti Burgholclli (Burghölzli) u Cirihu, gde je počeo da živi i praktikuje psihijatriju koja će uticati na svet, na bolje ili na gore.

Jung nam u *Sećanjima* govori da je u ranoj fazi svog rada koristio hipnozu, ali uskoro je odustao od nje, jer je smatrao da jeste doprinela radu sa nepoznatim uzrocima mentalnih poremećaja, ali vidljivi pozitivni rezultati često nisu potrajali. On je odlučio da analizira sve aspekte života pacijenta i na taj način dođe do verovatnog porekla uzroka i posledice psihijatrijskih poremećaja. Tako je Jung počeo da razvija svoj *psihološki pristup*, kako bi terapija kod mentalno obolelih bila delotvorna. Lečenje mentalnih poremećaja početkom 20. veka bilo je veoma ograničeno; više truda se ulagalo u dijagnozu, nego u terapiju, pošto gotovo ništa nije bilo poznato, što se tiče etiologije³³ mentalnih abnormalnosti i toga šta bi se moglo učiniti da se popravi stanje. Hipnoza se naširoko koristila kao terapija u drugoj polovini devetnaestog i početkom dvadesetog veka.

Kroz *Sećanja, snove i razmišljanja* Jung govori o različitim snovima i svojim pokušajima da ih protumači. Godine 1914. sanjao je tri sna o kojima piše u poglavlju *Suočavanje sa nesvesnim* i kaže da je pod tolikim stresom, da je vežbao *jogu*, kako bi svoje emocije držao pod kontrolom.^(34 – 595)

²⁹ *Ibid.*, p. 105,6.

³⁰ **Table turning** – izraz kojim se zapravo opisuje sam proces prizivanja duhova.

³¹ *Ibid.*, p. 107.

³² *Ibid.*

³³ **Etiologija** – učenje o poreklu i uzrocima.

³⁴ *Ibid.*, p. 177.

Jung govori o nekim fantazijama koje je razvio, poput onih o biblijskim likovima *Ilije* i *Salome*, kao i o velikoj, crnoj zmiji. Zatim se pojavio još jedan *lik iz fantazije*, za kojeg Jung kaže da dolazi iz nesvesnog, a to je *Filimon*. Filimon je u ovoj priči bio paganin i donosio je uticaj starog Egipta i gnosticizma. Jung navodi da su to bile ličnosti u njegovoj psihi, koje on nije stvorio maštom niti na bilo koji način. Filimon je bio jedan od njih; Filimon je predstavljao silu koja nije od sebe. Jung je rekao da je on u svojim fantazijama vodio razgovor sa Filimonom.

Psihološki gledano, Filimon je predstavljao onoga koji je imao bolji uvid. On je za mene bio tajanstveni lik. S vremena na vreme mi se činio prilično stvarnim, kao da je živa ličnost. Šetao sam sa njim gore-dole po vrtu i za mene je on bio ono što Indijci zovu guruom.^(35 – 596)

Petnaest godina nakon prve pojave Filimona u Jungovom životu, on je razgovarao sa Gandijevim prijateljem koji mu je rekao da je njegov guru (guru Gandijevog prijatelja) drevni hinduistički učitelj; Jung ga je pitao da li misli na *duha*? On je odgovorio potvrdno i Jung tvrdi da je u tom trenutku on mislio na Filimona. Gandijev prijatelj hindus je izjavio da postoje i živi gurui i gurui duhovi.^(36 – 597)

Jung u *Sećanjima* govori da je oko 1916. u njemu počela da se dešava unutrašnja promena, osetio je potrebu da nečemu da formu. Bio je iznutra prisiljen da izrazi ono što je njegov duhovni vodič, Filimon, mogao reći, i za tri noći je napisao *Sedam propovedi mrtvima*.^(37 – 598) Pre nego što je počeo da piše, imao je osećaj da je vazduh ispunjen sablasnim bićima. Činilo se da je njegova kuća ukleta, a njegova ćerka je videla neku belu figuru kako prolazi kroz sobu. Njegova druga ćerka je izjavila da je tokom noći njen pokrivač dvaput bio zbačen; a njegov devetogodišnji sin je imao uznemirujući san u kojem se našao i đavo. Sledećeg dana, u 17h, zvono na vratima je počelo da zvoni, a da ga niko nije pritisnuo.

Kuća je bila „prepuna duhova“, viknuo je Jung, „Pobogu, šta je ovo?“ Onda su duhovi odgovorili: „Vratili smo se iz Jerusalima, gde nismo našli ono što smo tražili“.

... Nabili su se uz sama vrata, a vazduh je bio tako gust, da se jedva moglo disati...³³ Onda je to počelo da izlazi iz mene i tokom tri večeri stvar je napisana. Čim sam uzeo olovku, ceo sablasni skup je ispario. Soba je utihnula i vazduh se očistio. Opsedanje se završilo.^(38 – 599)

Sedam propovedi mrtvima bilo je jedno od Jungovih ključnih dela. Ono je bilo odgovor duhova na „*prirodu Boga*“, *univerzuma*, i *čoveka*, i sadržalo je *seme* za njegove buduće spise iz psihologije. Jung je imao fantaziju da je on *pastor mrtvima*. U *Sećanjima* je objasnio ovu čudnu ideju, rekavši da duša uspostavlja odnos sa nesvesnim, koje odgovara mitskoj zemlji mrtvih. To mrtvima omogućava da se pokažu kroz medijuma.

K. G. Jung je, kao i Frojd, ove duhove i glasne zvuke (poltergajst), kao i snove, objasnio kao nešto što potiče iz nesvesti, koju svaka osoba ima u sebi. On nije prihvatao uticaje i moć koji dolaze od palih anđela (demoni). Odbacio je veliki sukob između sotone i Isusa Hrista, kao nepostojeći, i nastojao je da okultno objasni na temelju nesvesti uma. Ovaj koncept se razvio u doktrinu o „sopstvu“, koja danas toliko preovladava u oblasti psihologije.

Jung je između 1918. i 1926. proučavao gnostičke pisce koji su, po njemu, takođe imali koncept nesvesnog. Izjavio je da je u godinama između 1918-20. počeo da razume da je cilj psihičkog razvoja SOPSTVO. Dok je bio komandant logora u Švajcarskoj, tokom Prvog svetskog rata, on je počeo da crta

³⁵ *Ibid.*, p. 183

³⁶ *Ibid.*, p. 184.

³⁷ Jung, *op. cit.*, p. 190.

³⁸ *Ibid.*, pp. 190, 191.

mandale. Ovi simboli su okruglog oblika i čitav simbol usmerava našu pažnju na centar mandale. Centar je predstavljao gore spomenut koncept *sopstva*. Godine 1927. Jung je sanjao san koji je zaokružio njegovo formiranje doktrine o *sopstvu*. On je izjavio da je, kroz san, razumeo da je *sopstvo* princip, usmeravanje i smisao u procesu razvoja svesti. Simboli zodijaka su povezani sa arhetipovima za koje ga je duhovni vodič, Filimon, podsticao da veruje da su opsedali kolektivno nesvesno.

Zato je Jung imao veliko poštovanje prema astrologiji i koristio ju je u svojim analizama. „U slučaju teških dijagnoza, ja obično konsultujem horoskop“, napisao je Jung. ^(39 – 600)

Bilo mu je potrebno prvih 45 godina života, sa svim snovima, okultnim pojavama, duhovnim vodičima (Filimon), unutrašnjim simbolima, levitacijama, Sedam propovedi mrtvima itd, da formira svoju teoriju o *nesvesti*. ^(40 – 601) *Analitička psihologija* je proizvod svih Jungovih napora da, tokom svog života, probije praznu ljušturu psihološke terapije. On je osećao potrebu da ojača i podupre ovu teoriju o svesti, nesvesti i kolektivnoj svesti, za koju je pretpostavio da je istinita. Osećao je da je tu dodatnu snagu pronašao kada je proučavao gnosticizam, a zatim je bio fasciniran proučavanjem *alhemije*. Osećao je da mu je alhemija, uz znanje o gnosticizmu, dala istorijsku osnovu da učvrsti teoriju o nesvesnom. Ona je donela istorijsku povezanost sa prošlošću, a predstavljala je i most ka budućnosti, ka savremenoj psihologiji nesvesnog.

Dok sam radio sa svojim fantazijama, saznao sam da nesvesno trpi ili proizvodi promene. Tek nakon što sam se upoznao sa alhemijom, shvatio sam da je nesvesno *proces* i da se psiha transformiše (preobražava) ili razvija putem odnosa ega prema nesvesnom. U pojedinačnim slučajevima, taj preobražaj se može pročitati iz snova i fantazija. U kolektivnom životu, ona ostavlja svoj trag, uglavnom u različitim religioznim sistemima i njihovim promenljivim simbolima. Kroz proučavanje tih procesa kolektivne transformacije i kroz razumevanje alhemijske simbolike, došao sam do centralnog koncepta svoje psihologije: *proces* *individualizacije*. ^(41 – 602)

Jung je napisao mnogo članaka o okultnim pojavama, a knjižica *Psihologija i okultno* sadrži tri Jungova eseja: 1) *O spiritualističkim pojavama*, 2) *Psihološke osnove verovanja u duhove*, 3) *Duša i smrt*.

Psihologija i istok je knjiga koja se sastoji od radova doktora Junga. Bio je zamoljen da pregleda određene drevne spise istočnjačkih religija i ti pisani komentari čine ovu knjigu. Ovi komentari su uzeti iz njegovih Sabranih dela i prevedeni na engleski. Komentar na početku knjige *Psihologija i Istok*, *Sabrana dela K. G. Junga*, daje Alfred Plaut, doktor medicine, i on navodi sledeće:

Po prirodi, Jung je bio bliži istočnjačkom stavu o introvertnosti, a time i „Bogu unutra“. To mu omogućava da razume istočnjačko stavljanje naglaske na odvojenost i unutrašnji vid i da uporedi ovo drugo sa slikom kolektivnog nesvesnog, sa kojim je čovek na Istoku, čini se, u direktnom i gotovo stalnom kontaktu. ^(42 – 603)

On piše komentare o *Alhemijskim studijama* i *Tajni zlatnog cveta* i iz tih komentara shvatamo da je alhemija još jedna lažirana priča o otkupljenju, na način da naglašava transformaciju fizičke materije, kao što je pretvaranje običnog metala u zlato i, tako čineći, čovek može postići besmrtnost. Takođe je napisao *Psihološke komentare o Tibetanskoj knjizi mrtvih*. Autor Nandor Fordor, u svojoj knjizi *Frojd*,

³⁹ Hunt, *op. cit.*, p. 76.

⁴⁰ Jung, *Memories*, *op. cit.* 199

⁴¹ *Ibid.*, p. 209.

⁴² Jung, C.G., *Psychology and the East*, Princeton University Press, (1978). Jacket cover back side.

Jung i okultizam primećuje da mnoga Jungova uverenja proističu iz *Tibetanske knjige mrtvih*. Jung je izjavio da je ona bila njegov stalni saputnik još od njenog objavljivanja 1927.^(43 – 604)

Knjiga daje uputstva mrtvima i umirućima i služi kao vodič mrtvima tokom 49-dnevnog putovanja u raj i pakao, između smrti i ponovnog rođenja.^(44 – 605)

Jungovo delo, *Psihološki komentari o Tibetanskoj knjizi mrtvih*, sadrži neke neverovatne ideje koje se razmatraju u njegovim Sabranim delima:

- 1) Psiha (duša) ima božansku kreativnu energiju unutar same sebe.
- 2) Kreativno tlo svih metafizičkih tvrdnji je *svest*, nevidljiva, neopipljiva manifestacija *duše*.
- 3) Duša zasigurno nije mala, već je odsjaj sâmog *božanstva*.
- 4) Bardo Todol (Bardo Thödol – Tibetanska knjiga mrtvih) je... svojevrsni proces inicijacije čiji je cilj da vrati duši *božansko* koje je ona izgubila na rođenju.^(45 – 606)

Jung kaže da je primena te spiritualističke teorije bila osnova Frojdove psihoanalize. Isto tako, kada Evropljanin prolazi kroz ovu *frojdovsku oblast*, njegovi nesvesni sadržaji analizom izlaze na videlo i on zatim, kroz svet infantilno-seksualne fantazije, putuje nazad u matericu.^(46 – 607) Jung nastavlja:

Prvobitno je ova terapija imala oblik frojdovske psihoanalize i uglavnom se bavila seksualnim fantazijama. To je dimenzija koja odgovara poslednjem i najnižem stanju Barda, poznatom kao *Sidpa Bardo*, gde mrtvac, u nemogućnosti da izvuče korist iz učenja *Čikaj* (*Chikhai*) i *Čonjid Barda* (*Chönyi Bardo*), postaje plen seksualnih fantazija i privlači ga da posmatra parove koji imaju seksualne odnose. Konačno se useljava u neku matericu i ponovo rađa u zemaljskom svetu. Evropljanin prolazi kroz ovu specifičnu frojdovsku dimenziju, gde njegovi nesvesni sadržaji izlaze na videlo, pod uticajem analize, ali on se kreće u suprotnom pravcu. On putuje nazad u matericu, kroz svet infantilno-seksualne fantazije. U psihoanalitičkim krugovima se čak nagoveštava da je sâmo iskustvo rođenja najveća trauma od svih – i više od toga, psihoanalitičari čak tvrde da mogu da prodru toliko unazad, sve do sećanja na unutarmaterično poreklo.^(47 – 608)

... Frojdova psihoanaliza, s jedne strane, vodi svesni um pacijenta nazad u unutrašnji svet sećanja iz detinjstva, a s druge strane u želje i nagone koje svest potiskuje. Ova druga tehnika je logičan sled *ispovedanja*. Ona ima za cilj veštačku introverziju, kako bi nesvesne komponente subjekta učinila svesnim.^(48 – 609) (*Ubačeno naglašavanje*).

Danas imamo „popularne psihologe“ koji tvrde da čoveka vraćaju u matericu procesom dubokog disanja i time oslobađaju zamišljene psihološke grčeve izvornog iskustva rađanja, za koje se smatra da su doveli do stvaranja uznemirenosti, frustracija itd, koje taj čovek doživljava. U nastavku su navedena neka objašnjenja u pogledu toga šta se danas naziva „ponovnim rođenjem“.

⁴³ Fodor, Nandor, *Freud, Jung, and Occultism*, University Books, Inc., New Hyde Park, New York, (1971) p. 157.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Jung, C.G., *Psychology and the East, from The collected Works of C.G. Jung*, Volumes 10,11,13,18, Princeton University Press, (1978) pp. 62, 63, 64.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 65.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*, p. 84.

(...) **Ponovno rođenje** je američki oblik prana joge (prana yoga) koji je najbliži krija jogi (kriya yoga). Naučno se može nazvati ritmom disanja ili duhovnim disanjem. Jednostavno opisano, to je opušten, intuitivan, povezan ritam disanja, u kojem je udisaj povezan sa izdisajem i unutrašnji dah se stapa sa spoljašnjim. Ovo stapanje čiste životne energije sa vazduhom šalje vibracije kroz nervni i kardiovaskularni sistem, čisteći telo, čovekovu auru, i hrani i stabilizuje čovekov um i telo. Ponovno rođenje – Maha joga: Duhovno disanje, Leonard Or (Leonard Orr).

...**Ponovno rođenje** se zove ponovno rođenje zato što je mnogo puta potiskivanje, koje se pojavljuje i oslobađa, povezano sa traumom rođenja. Kada ponovno rođenje oslobodi dovoljno potisaka (obično u 10 do 20 sesija), oni ovladaju disanjem i osećaju se dovoljno sigurnim što se tiče procesa da se ponovo rode kad god žele. Šta je ponovno rođenje? Rasel Dž. Mizmer (Russell J. Miesemer) (<http://www.apologeticsindex.org/r08.html>)

Uporedite gore navedenu filozofiju – psihologiju, sa biblijskim referencama o ponovnom rođenju.

Spasitelj je rekao: „Ukoliko se čovek ne rodi odozgo“, ako ne bude primio novo srce, nove želje, namere i pobude, koji vode u nov život, „on ne može videti Božje carstvo“ (Jovan 3,3). „Ne čudi se što ti kažem, morate se ponovo roditi“ (1. Korinćanima 2,14; Jovan 3,7).

Ali kako se može dobiti ovo ponovno rođenje? Knjiga *Put Hristu* od *Elen Vajt*, na strani 8 originala daje odgovor:

Nama je nemoguće da se sami izbavimo iz ponora greha u koji smo pali. Naša srca su zla i mi ih ne možemo promeniti. „Ko može čisto izvaditi iz nečistog? Niko“. „Telesno mudrovanje je neprijateljstvo prema Bogu: jer se ne pokorava Božjem zakonu niti to može“ (Jov 14,4; Rimljanima 8,7). Obrazovanje, kultura, služenje voljom, ljudski naponi, sve to ima svoju oblast delovanja, ali je ovde bespomoćno. To možda može postići formalnu/spoljašnju pravilnost u ponašanju, ali ne može promeniti srce; ne može očistiti izvor života. Mora postojati sila koja deluje iznutra, novi život odozgo, da bi čovek mogao da se promeni, odbaci greh i postane svet. Ta sila je Hristos. Samo Njegova blagodat može da pokrene zamrle sposobnosti duše i privuče je Bogu, svetosti.

Smatram veoma zanimljivim jedan komentar K. G. Junga u vezi sa *autogenim treningom* (koji se kasnije naziva *biofidbekom*) nemačkog lekara Johana Šulca (Johannes Schultz), za koji je Jung rekao da se dosledno *spaja sa jogom*. Šulcov glavni cilj je, kaže Jung, da razbije „svesni grč“ i potiskivanje nesvesnog koje je on prouzrokovao. Jung za svoju metodu kaže da je izgrađena na *ispovedanju*, slično Frojdovoj, i on takođe koristi *analizu snova*, ali se njih dvojica razlikuju po pitanju filozofije o *nesvesnom umu*. On nesvesno vidi kao *kolektivnu psihičku dispoziciju*, koju po prirodi karakteriše kreativnost.^(49 – 610)

Dodatni biblijski tekstovi nam otkrivaju Božja upozorenja u vezi s tumačenjem snova.

Gle, ja sam protiv onih koji prorokuju lažne snove, i govoreći im to, dovode do toga da, zbog njihovih laži i njihove nepromišljenosti, moj narod zgreši; ipak, ja ih nisam poslao niti sam im zapovedio: zato uopšte neće pomoći tom narodu, kaže Gospod. (Jeremija 23,32 – eng. prevod).

⁴⁹ *Ibid.*, p. 85.

Jer ovako kaže Gospod nad vojskama, Bog Izraelov: neka vas ne obmanjuju vaši proroci i vaši vračevi, koji su među vama, niti slušajte svoje snove koje sanjate. Jer vam oni lažno prorokuju u moje ime; ja ih nisam poslao, govori Gospod. (Jeremija 29,8.9 – eng. prevod).

Jer idoli govore prazne reči i vračevi vide laž i govore lažne snove; oni uzalud teše: zato su otišli svojim putem kao stado, bili su uznemireni, jer nije bilo pastira. (Zaharije 10,2 – eng. prevod).

Paralele za tumačenje svog „kolektivnog nesvesnog“ Jung posebno vidi u jogi, kundalini jogi, tantrickoj jogi, lamaizmu i taoističkoj jogi iz Kine. Njegova je namera da učini sve što je moguće, a što će *isključiti* svesni um, kako bi se omogućilo da se pojavi nesvesni um. To postiže korišćenjem aktivne imaginacije, slikama i vizualizacijom u posebno uvežbanjanoj tehnici za isključivanje svesti.^(50 – 611)

Poslednji članak u *Psihologiji i Istoku*, iz Jungovih dela, na koji želim da se pozovem, jeste „Psihologija istočnjačke meditacije“. Kako bi se bolje razumela duhovnost Indijca sa Istoka, prikazano je kako on razume *dušu*. Jung to objašnjava govoreći nam da je za Indijca svet iluzija, fasada, a njegova stvarnost je bliža onome za šta mi kažemo da je mit ili san. Hrišćanin gleda prema gore i prema spolja, ka božanskoj sili Boga Stvoritelja, dok istočnjak gleda prema dole i prema unutra, u *samoponiranje kroz meditaciju*. Smatra se da je Bog u svemu, uključujući i čoveka, tako da će Hindus, da bi pristupio Bogu, svoj oltar u hramu postaviti u neko duboko udubljenje ili rupu, a neće ga podići iznad vernika, kao što mi činimo na zapadu.^(51- 612)

Za Indijca, *istinska stvarnost* – duša, sasvim je drugačija od onoga što hrišćanin podrazumeva pod dušom. Biblijska *duša* obuhvata telo, um i duh živog bića. To je sve jedno, a smrću duša prestaje da postoji. Telo se vraća u prah, nema pomisli, a život koji je Bog dao telu vraća se Bogu da ga On čuva. Obratite pažnju na sledeće biblijske stihove koji prikazuju ovakvo shvatanje:

I Bog je stvorio čoveka od praha zemaljskog i udahnuo u njegove nozdrve dah života; i čovek je postao živa duša (1. Mojsijeva 2,7 – eng. prevod). Tako je pisano, prvi čovek, Adam, učinjen je živom dušom... (1. Korinćanima 15,45 – eng. prevod). Jer živi znaju da će umreti, ali mrtvi ne znaju ništa niti im više ima nagrade; jer se zaboravila uspomena na njih. I njihove ljubavi i njihove mržnje i njihove zavisti sada je nestalo; i više nemaju udela ni u čemu što se čini pod suncem (Knjiga propovednika 9,5.6 – eng. prevod). I drugi anđeo izlio je svoju čašu u more i ono je postalo kao krv mrtvacu; i svaka živa duša je umrla u tom moru (Otkrivenje 16,3 – eng. prevod). Gle, sve su duše moje; kako očeva, tako je i sinovljeva duša moja: duša koja zgreši, ona će umreti (Jezekilj 18,4 – eng. prevod).

U istočnoj misli *istinska stvarnost* – duša – duh, smatra se sastavnim delom univerzalne energije, prane, čija (chi) itd; za fizičko telo se kaže da sadrži *božanstvo u sebi*, duša ne prestaje da postoji smrću tela, već prelazi u stanje *nirvane* ili nastavlja da živi prelaskom u drugo telo – reinkarnacija. Upraznjavanje i vežbanje *joge* je takođe način da se dosegnu unutrašnje dubine ovog božanstva u sebi – sopstva. Joga je mnogo starija od budizma; „Sam budizam je rođen iz duha joge.“^(52 – 613)

Joga je čin bogoslužjenja u istočnjačkim religijama; to je sveti čin, sličan onome što je za hrišćanina okupljanje u pesmi, hvali, propovedi i molitvi. Pozivati na *hrišćansku jogu* ili je koristiti kao rekreativnu fizičku aktivnost (vežbe joge) je krajnje neukusno i svetogrдно za istočnjački um. Jung nastoji da izgradi most za koji se nada da će voditi Evropljanina ka razumevanju joge, a da bi to učinio, koristi niz simbola.

⁵⁰ *Ibid.*, pp. 85.

⁵¹ *Ibid.*, p. 170.

⁵² *Ibid.*, p. 168.

Sunce, naš izvor toplote i svetlosti, centralna je tačka u vidljivom svetu. Kao izvor toplote i energije, od čega naš svet zavisi, Sunce ili njegova slika su od strane mnogih u svetu prihvaćeni kao božanski i, kao takvi, obožavani. U svakoj istočnjačkoj kulturi postoje posebne vežbe meditacije i joge posvećene Suncu. U Bibliji se *Sunce* koristi kao upućivanje na Isusa Hrista, kao u alegoriji. Istočnjački um se u meditaciji okreće Suncu, nastojeći da se „spusti do izvora psihe, u sâmo nesvesno“. Indijac voli da uđe u majčinske dubine prirode, dok Evropljanin želi da se uzdigne iznad sveta.

Vežbe joge posvećene Suncu počinju koncentracijom prilikom zalaska ili izlaska sunca. Sunce se posmatra sve dok ne ostane vidljiva slika i nakon što se oči zatvore. Jung spominje da se metoda hipnoze olakšava gledanjem u neki svetao objekat i smatra da gledanje u Sunce, kako je objašnjeno, ima za cilj da proizvede sličan hipnotički efekat. Razmišljanje (meditacija) o *okruglom* Suncu mora pratiti usredsređenost na njega. Na kraju meditant doživljava sebe kao jedinu stvar koja postoji, poprimajući najviši oblik svesti. Da bi se postigao ovaj cilj, potrebno je proći kroz gore navedene vežbe mentalne discipline, da bi se oslobodili iluzija o svetu i stigli na mesto gde je psiha (duša) jedno sa univerzumom.

U sledećem citatu Jung poredi ove istočnjačke metode sa *duhovnim vežbama Ignacija Lojole* (Ignatius Loyola):

Exercitia spiritualia teži istom cilju. U stvari, obe metode nastoje da postignu uspeh pružajući meditantu objekat za razmatranje i pokazujući mu sliku na koju treba da se usredsredi, kako bi isključio navodno bezvredne fantazije. Obe metode, i istočna i zapadna, pokušavaju da dostignu cilj direktnim putem...^(53 – 614)

K. G. Jung nastavlja sa pokušajima da zapadnjačkom umu prenese razumevanje joge. *On to radi zato što, u ovom članku ispod pregleda, on zaključuje da je teorija o „psihologiji nesvesnog“, koju je pokrenuo Frojd, a on sam (Jung) dalje razvio u „psihologiju kolektivnog nesvesnog“, za Zapad ono što je joga za Istok. Jednostavnije rečeno: one su istog porekla.*^(54 – 615) Ovaj zaključak je još više pojašnjen Jungovim zapažanjima u njegovoj knjizi *Čovek u potrazi za dušom*. On kaže da je zapadnjačka teozofija samo amaterska imitacija Istoka; da se ponovo pojavljuje interesovanje za astrologiju, a to je za istočnjake nasušna potreba. Studije o seksualnom životu su Hindusi odavno prevazišli. Ričard Vilhelm (Richard Wilhelm) je pokazao Jungu da su određeni složeni procesi, otkriveni analitičkom psihologijom, zapravo opisani u drevnim kineskim tekstovima. Ponovo spominjemo paralelu između joge sa Istoka i psihoanalize, na šta je ukazao Oskar A. H. Šmic (Oskar A. H. Schmitz).^(55 – 616)

U završetku svog eseja *Psihologija istočnjačke meditacije*, Jung naglašava, kao suštinski važan, kontrast između meditacije, joge i istočnjačke misli, što je paralela Frojdovoj i njegovoj vlastitoj teoriji o *psihologiji nesvesnog*, i hrišćanske misli utemeljene na Bibliji, s druge strane. Hrišćanin postiže svoj cilj spasenja kroz veru, na osnovu zasluga prolivene krvi Isusa Hrista, božanskog sina Božjeg, dok istočnjački um postiže *nirvanu*, postiže *da bude jedno sa univerzumom – Samadi* (Samadhi), zadiranjem duboko u SEBE, kako bi se sjedinio sa duhovnim svetom Brame.

U frojdovskom i jungovskom konceptu nesvesnog nalazimo poreklo unutrašnjeg deteta, unutrašnjeg JA, unutrašnjeg isceljenja (isceljenja duše), božanskog deteta (Jung) itd. Dž. Bird (J. Beard) ukazuje da je unutrašnje isceljenje izdanak frojdovskih i jungovskih teorija ukorenjenih u okultizmu. One su se sa polja psihologije prenele u crkvu.

⁵³ *Ibid.*, p. 171.

⁵⁴ *Ibid.*, pp. 172-5.

⁵⁵ Jung, C.G., *Modern Man in Search of a Soul*, A Harvest Book-Harcourt, Inc., Orlando, Florida, (1933), p. 216.

Raznolikost psihoterapija za „lečenje sećanja“ se maskira hrišćanskom terminologijom i okreće hrišćane od Boga ka sebi. Među najsmrtonosnijim su ‘regresivne’ terapije, namenjene tome da ispitaju ‘nesvesno’ u pogledu zakopanih sećanja koja, navodno, izazivaju sve, od depresije do izliva besa i seksualno nedoličnog ponašanja i stoga moraju biti otkrivena i ‘izlečena’. (56 – 617)

Vidljivo je da je u prvoj polovini 20. veka taj aspekt spiritualizma, „sopstvo – božanstvo u nama“ bio podstican i promovisan filozofijom i delima ovde prikazanih ličnosti. U narednom poglavlju se pristupa izlaganju o suptilnom i neprimetnom razvoju teme „sopstva“ u psihologiji tokom druge polovine 20. veka.

56 Beard J., *Inner Healing/Healing of Memories: Christian or Occult?* link:
<http://www.rapidnet.com/~jbeard/bdm/Psychology/inheal.htm>

2. SEKULARNA PSIHOLOGIJA „NAUKA O DUŠI“? – DRUGA POLOVINA 20. VEKA

KARL RODŽERS (CARL ROGERS, 1902-1987)

Jedan od najuticajnijih umova na polju psihologije u drugoj polovini 20. veka je Karl Rodžers. On je jedan od osnivača humanističke psihologije i takođe je imao veliki uticaj na uspostavljanje istraživanja u ovoj oblasti. On je više obrazovanje započeo u školi teologije, ali dve godine kasnije se prebacio na Učiteljski fakultet, na Univerzitetu Kolumbija, stičući master diplomu, a onda je 1931. i doktorirao psihologiju. Bio je na fakultetu Ohajo državnog univerziteta, na Univerzitetu Čikago, Univerzitetu Viskonsin u Medisonu, na Institutu za bihejvioralne nauke i u Centru za proučavanje ličnosti. Bio je poznat po tome što je razvio *nedirektivno savetovanje (pristup usmeren na klijenta)* u savetovanju i psihoterapiji.

Teorija Karla Rodžersa o *sopstvu* (Self) smatra se *humanističkom* i fenomenološkom.^(57 – 618) Njegova teorija se zasniva direktno na teoriji Kombsa (Combs) i Sniga (Snygg) o *fenomenološkom polju* ličnosti.^(58 – 619) Enciklopedija kaže da je on napisao 16 knjiga i mnogo članaka u časopisima, braneći svoju teoriju.

U svojoj knjizi *Terapija usmerena na klijenta (Client-centered Therapy, 1951)*, Rodžers svoju teoriju deli na devetnaest *teza*. Razmotrićemo one teze koji se odnose na temu ovog poglavlja, tražeći i prepoznajući seme *spiritualizma* u psihologiji. Teze broj 4 i 5 odnose se na to kako se *sopstvo* ili *ja* formira u čovekovom razvoju. Brojevi 11 i 12 nam govore da je čovekov način ponašanja, koji je njegov organizam usvojio, formulisan u okviru koncepta o *sopstvu* (Self-koncepta⁵⁹). Ostale teze nastavljaju da razrađuju temu *sopstva*. U tezama koje objašnjavaju čovekov razvoj ličnosti, glavno pitanje je razvoj *self-koncepta* i napredovanje od nediferenciranog *sopstva* do toga da bude potpuno diferencirano. Definicija *self-koncepta*:

Self-koncept... organizovana pouzdana apstraktna forma koja se sastoji od percepcija, od karakteristika 'ja' ili 'sebe' i percepcija odnosa koje to 'ja' ima sa drugima i sa različitim aspektima života, zajedno sa vrednostima vezanim za te percepcije. To je forma koja je dostupna svesti, iako nije nužno u svesti. To je prilagodljiva i promenljiva forma, proces, ali u nekom datom trenutku to je poseban entitet (Rodžers, 1959).^(60 – 620)

Ako vas zbunjuje ova definicija *sopstva*, niste jedini. Možda će se to razjasniti kako budemo napredovali u ovom istraživanju.

Najpre treba više da razumemo šta je to *humanizam*, a onda da pokušamo da odgonetnemo značenje *humanističke psihologije*. Ako osoba pretražuje enciklopedije ili ide na Internet i pretražuje različite sajtove na temu *humanizma*, videće da je dostupan veliki broj tekstova na tu temu. Oni pokrivaju istoriju ove misli i terminologije, vraćajući nas do starih grčkih filozofa, starog azijskog i

⁵⁷ Pescitelli, Dagmar, *An Analysis of Carl Rodgers' Theory of Personality*, Listed in Wikipedia/Carl Rodgers. (1996).

⁵⁸ Combs, Arthur W. and Snygg, Donald (1949), *Individual Behavior: A New Frame of Reference for Psychology*, New York, Harper & Brothers, Article on Snygg and Combs' "Phenomenal Field" Theory.

⁵⁹ **Self-koncept** – slika o sebi, samosvest, poimanje sebe

⁶⁰ Rodgers, Carl (1959). *A Theory of Therapy, Personality and Interpersonal Relationships as Developed in the Client-centered Framework*. In (ed.) S. Koch, *Psychology: A study of Science*. Vol. 3: *Formulations of the person and the social context*, New York: McGraw Hill.

renesansnog humanizma i prateći njegov uticaj nadalje, vode nas do našeg, savremenog doba. Humanizam je *svetsko* (svetovno – prim. izdavača) *gledište i moralna filozofija* koja ljude stavlja iznad njihovog Boga Stvoritelja. U stvari, on ne prihvata ideju Boga, bez obzira na Stvoritelja Boga. On čoveka vidi kao centar univerzuma. U drevnim paganskim teorijama iznetim ranije u ovoj knjizi, govorili smo o uverenju da je čovek *mikrokosmos makrokosmosa* (univerzuma). Prikazali smo figuru čoveka koji stoji unutar kruga, koji je unutar nekog drugog kruga. Ta figura predstavljala je čoveka kao centar univerzuma, a pod tim simbolom je u knjizi Morisa Besija (Maurice Bessy) *Magija i natprirodno* (*Magic and the Supernatural*), figura 220, napisano:

Čovek, kako ga zamišlja astrologija, odražava ritam i strukturu univerzuma, na isti način kao što i univerzum odražava ritam i strukturu samog čoveka; sve je deo svega.

U paganskom verovanju čovek ima *super-svest, istinsko sopstvo, sopstvo* koje je povezujuća spona (božanstvo u sebi) sa mudrošću univerzuma i kad čovek poveže „sve je Jedno, a Jedno je sve“, „kako je gore, tako je dole“, dostiže se besmrtnost ili božanstvo. U Frojdovoj i Jungovoj filozofiji i psihologiji, ovaj pristup univerzalnoj mudrosti se postiže kroz *podsvesnu i/ili kolektivnu svest*, što odgovara, koliko ja razumem, izrazu *sopstvo* koji su humanisti koristili.

Humanistički manifest I, iz 1933. godine, proglasio je sledbenike religijskim humanistima a, po njihovom viđenju, tradicionalne religije nisu uspevale da zadovolje potrebe njihovog vremena. Oni su tvrdili da grade religiju koja će zadovoljiti potrebe njihovog vremena.^(61 – 621)

Humanistički manifest II, iz 1973. godine, navodi da su za nadu u budućnost potrebni vera i znanje i da tradicionalna religija nanosi štetu čovečanstvu. Manifest II prepoznaje sledeće grupe kao deo svoje naturalističke filozofije: *naučni, etički, demokratski, religijski i marksistički humanizam*.^(62 – 622)

Humanistički manifest III, iz 2003. godine – sekularni humanisti smatraju da će svi oblici religije, uključujući i religijski humanizam, biti zamenjeni *sekularnim* humanizmom, religijom koja ne veruje u Boga. Njihovo gledište je kompatibilno sa ateizmom i agnosticizmom. Oni ne razmatraju metafizička pitanja niti postojanje besmrtnih bića (duhova).^(63 – 623)

Nije poznato da je Rodžers, tokom većeg dela svoje karijere, bio umešan u paranormalnu psihologiju; on poriče da je imao bilo kakva mistična iskustva ili izmenjeno stanje svesti izazvano uzimanjem droga. Pa ipak, sa godinama, postepeno je počeo da prihvata da zaista postoji nešto u tim iskustvima o kojima su toliki ljudi pisali. Istakao je da su najuverljivije potvrde na koje je nailazio bile u izveštajima o paranormalnom od Karlosa Kastanede (Carlos Castaneda) i o susretu ovog čoveka sa mističnim, preko indijanskog vrača iz plemena Jaki – šamana.^(64 – 624) Takođe je postepeno promenio i svoje viđenje toga šta se dešava prilikom smrti, i to od potpunog kraja postojanja neke osobe do verovatnoće života nakon smrti. On dalje pojašnjava tu temu, pošto dovodi u vezu okolnosti ženine bolesti i smrti koja je usledila.

Helen Rodžers i Karl su posetili medijuma u poslednjim danima bolesti koja je dovela do njene smrti. Helen je ostvarila kontakt sa preminulom sestrom, a činjenice koje je ona podelila sa njima, bile su potpuno uverljive i za Helen i za Karla.

Poruke su bile izuzetno uverljive i sve su prenete pomeranjem teškog stola, pri čemu su se ređala slova. Kasnije, kada je medijum došao u naš dom i kada su poslate poruke preko mog

⁶¹ http://www.americanhumanist.org/Who We Are/About Humanism/Humanist_Manifesto_I

⁶² http://www.americanhumanist.org/Who We Are/About Humanism/Humanist_Manifesto_II

⁶³ Kurtz, Paul, *Living Without Religion: Eupraxophy*, Prometheus Books, Amherst, NY, (1995), p. 8.

⁶⁴ Rogers, Carl R., *A Way of Being*, Houghton Mifflin Company, New York, New York, (1995), pp. 253, 254.

sopstvenog stola u našoj dnevnoj sobi, jedino što sam mogao je da budem otvoren za neverovatno i nesumnjivo iskustvo.^(65 – 625)

On kaže da je Helen imala snove i vizije o članovima porodice koji su joj govorili da je dobrodošla „na drugoj strani“. Ona je pored svog bolničkog kreveta videla prizore zlih likova i đavola. Konačno je izbacila iz glave đavola i on je otišao zauvek. Imala je viziju bele svetlosti koja se približava i podiže je iz kreveta, a onda je vraća u krevet. U večeri njene smrti, Karlovi prijatelji, koji su imali dugo planirani sastanak sa medijumom, održali su seansu. Bio je uspostavljen kontakt sa Helen i ona je odgovarala na njihova pitanja. Rekla im je da je čula sve o čemu se pričalo dok je bila u komi, u noći smrti, i ponovo je videla belu svetlost i duhovi su došli po nju. Ona je poprimila obličje mlade žene; umiranje je prošlo bez stresa.^(66 – 626)

Karl je rekao da su ga ovi događaji u velikoj meri zainteresovali za sve vrste paranormalnih pojava. Prihvatio je duhovni život i reinkarnaciju.^(67 – 627) Smatrao je prilično fascinantim viđenje da je *individualna svest samo fragment kosmičke svesti* i da će taj fragment biti apsorbovan nazad u kosmičku svest prilikom smrti tog pojedinca – u suštini, istočnjački pogled na život posle smrti.^(68 – 628) Rodžers se zainteresovao za to da iskoristi Karlosa Kastanedu i njegovo uvođenje u svet vračeva, „gde čovek znanja ima duhovnog saveznika, gde se doživljava nemoguće“. Rodžers dalje komentariše:

Ove i druge priče se ne mogu jednostavno odbaciti sa prezirom ili podsmevanjem. Svedoci su suviše iskreni, njihova iskustva su suviše stvarna.

Sve te priče ukazuju na to da izgleda postoji ogromni i tajanstveni univerzum – možda unutrašnja stvarnost, ili možda duhovni svet čiji smo deo, nesvesno, i mi.^(69 – 629)

Vilijam Kilpatrick (William Kilpatrick) piše da je bio prisutan kada je Rodžers ispričao sledeće. Nakon Helenine smrti, Karl Rožers je imao osećaj krivice, zato što je ušao u *novu vezu* tokom ženine bolesti, tako da se, nakon njene smrti, sa grupom ljudi obratio tzv. Ploči duhova – Vidži (Ouija), iako pre toga nije koristio tu ploču. Iznanada su slova počela da ispisuju nešto...

To je Helen, a njena poruka predstavlja potpuni oproštaj Karlu: „Uživaj, Karle, uživaj! Budi slobodan! Budi slobodan!“

„Hvala Bogu!“ izgovara Rodžers i prelazi rukom preko čela. „Kakav talas olakšanja me je preplavio kada sam to čuo.“

Od grupe se može čuti uzvik strahopoštovanja: „To je neverovatno!“ „Fantastično!“

A sada se čini da su svi u grupi imali svoja mistična i kvazi-mistična iskustva: ...snove predosećanja, duhove i susrete sa nečim što je poznato kao „bela svetlost“. Kad god se spomene ovo poslednje, svi klimaju glavom u znak prepoznavanja, kao da je bela svetlost neki stari prijatelj ili neki novi tehnički proizvod.^(70 – 630)

Rodžers u *Načinu postojanja* izražava svoje prihvatanje izmenjenih stanja svesti i verovanje u delotvornost istih. On komentariše osećaj prevazilaženja iskustva zajedništva, gde je pojedinačno JA deo

⁶⁵ *Ibid.*, p. 90.

⁶⁶ *Ibid.*, p. 91.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 92.

⁶⁸ *Ibid.*, p. 88.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 99-102.

⁷⁰ Kilpatrick, William Kirk, *The Emperor's New Clothes*, Crossway Books, (1985), pp. 176,7.

čitave sfere viših vrednosti, poput lepote, sklada i ljubavi. Postoji taj osećaj kada si *jedno* sa univerzumom. On deli uverenje da mistično iskustvo jedinstva sa kosmosom potvrđuje i pouzdana nauka. On sa čitaocem deli svoje iskustvo toga kada je najbliži svom *unutrašnjem, intuitivnom JA*; on dolazi u dodir sa nepoznatim u sebi. Kada se nalazi u izmenjenom stanju svesti, on je sposoban da isceljuje i pun je energije i samo njegovo prisustvo u blizini pacijenta prenosi isceljujuće dejstvo. On govori o *životnoj sili* koja postoji u svakom pacijentu i terapeutu, za koju nam kaže da je poput meditativnog iskustva u kojem se on oseća kao centar svesti, „u velikoj meri deo šire, univerzalne svesti“.^(71 – 631) (*Ubačeno naglašavanje*).

Na prednjoj strani svoje knjige Karl R. Rodžers je napisao: „Osnivač Pokreta za razvoj ljudskog potencijala osvrće se na istaknutu karijeru“. Čini mi se da se Rodžersov uticaj na polju psihologije zasniva na istim temeljima kao i Frojd, Jung i istočnjačke paganske doktrine, to jest, na laži izrečenoj u Edemskom vrtu, „postaćete mudri kao Bog“. Imaćete unutar *sebe* pristup mudrosti univerzuma; on je skriven u vama i mora se razviti. Ova učenja su indoktrinirala svet kroz uticaj istočnjačke misli i, slično kao i u zapadnom svetu, u prikrivenoj formi, ponekad, pod zastavom *psihologije* – nauke o duši.

Odlučio sam da u nastavku predstavim rad psihologa Abrahama Maslova, kako bih ilustrovao napredak u razvoju *sopstva* u psihologiji ka otvorenijim spiritualističkim konceptima i praksama.

ABRAHAM MASLOV (ABRAHAM MASLOW, 1908-1970)

Maslov se smatra jednim od osnivača humanističke psihologije, zajedno sa Karlom Rodžersom. Maslov je humanističku psihologiju smatrao *trećom silom* u oblasti psihologije; prva sila je bila *frojdovska*, a druga *bihejviorizam*. Maslov je doprineo Rodžersovim teorijama konceptom o *samoaktualizaciji (samoostvarenju)*, o dopiranju do tačke najvećeg mogućeg dostignuća za pojedinca. Humanistička psihologija uvela je nekoliko različitih terapija; sve su vođene idejom da ljudi poseduju *unutrašnje resurse* za potpuni uspeh, a terapija je osmišljena tako da pomogne uklanjanju onih stvari koje teže da zaustave ispunjenje toga.

Maslovljeva *samoaktualizacija* bi mogla da se uporedi sa *samorealizacijom* joge, i jedno i drugo gledaju u unutrašnje JA, kako bi obezbedili konačan razvoj i usavršavanje duše. Unutrašnje JA je podsvest kod Frojda, kolektivna svest kod Junga, self-koncept kod Rodžersa i super-svest kod istočnjačkih religija – *bog u nama*.

Maslov je imao mnogo veze sa uspostavljanjem discipline transpersonalne psihologije. Godine 1969, Maslov, Grof i Sutih (Sutich) pokrenuli su objavljivanje *Časopisa transpersonalne psihologije (Journal of Transpersonal Psychology)*. Udruženje za transpersonalnu psihologiju osnovano je 1972. Transpersonalna psihologija se fokusira na *duhovne* aspekte života, dok se parapsihologija fokusira na *psihičke* pojave. *Transpersonalna psihologija nastoji da opiše i integriše iskustvo mističizma unutar moderne psihološke teorije*. Transpersonalna psihologija je povezana sa dogmom Novog doba (nju ejdža).^(72 – 632) Ova varijanta psihologije se često smatra *četvrtom silom* psihologije, koja, po Maslovljevim razmišljanjima, sažeto prikazanim u Vikipediji, kao „transpersonalna psihologija“:

...prevazilazi samoaktualizaciju humanističke psihologije.^(73 – 633) Za razliku od prve tri škole psihologije, odnosno psihoanalize, bihejviorizma i humanističke psihologije, koje, više ili manje, negiraju tanscendentni (nadčulni) deo duše, transpersonalna psihologija integriše čitav

⁷¹ Rogers, *op. cit.*, pp. 128-130.

⁷² [http://Wikipedia.org/wiki/Transpersonal Psychology](http://Wikipedia.org/wiki/Transpersonal_Psychology) p. 3.

⁷³ <http://www.maslow.com/>

spektar ljudskog razvoja, od praličnosti do transličnosti.^(74 - 634) Stoga se transpersonalna psihologija može smatrati najpotpunijom psihologijom koja najviše toga u sebi integriše – pozitivnom psihologijom bez premca.^(75 - 635) Od ličnosti do transličnosti, od uma do razmišljanja, od neuronauke do nirvane – to je potpuno zdrava nauka za sveobuhvatni razvoj i lečenje.^(76 - 636)

Razumljivijim terminima mogli bismo reći da je transpersonalna psihologija otvorenije povezana sa načelima neopaganskog – nju ejdž misticizma, nego što su to druge discipline psihologije. Sada ćemo pratiti napredak self-koncepta dalje, ka otvorenijoj nju ejdž teozofiji, kroz *psihosintezu* (*Psychosynthesis*) Roberta Asađolija.

ROBERTO ASAĐOLI (ROBERTO ASSAGIOLI, 1888-1974)

Dr Asađoli je bio italijansko-jevrejski neurolog i psihijatar, koji se obučavao u istoj bolnici za duševne bolesti, kao i K. G. Jung, u Švajcarskoj. Učio je psihoanalizu, ali nije bio zadovoljan tom disciplinom, pošto je smatrao da nije potpuna i nastavio je da razvija ono što je nazvao psihosintezom. Na njega su uticali i Frojd i Jung, a on je smatrao da je Jung bliži njegovoj teoriji. Psihosinteza je široko definisana kao duhovna i holistička primena psihologije, razvivši se iz psihoanalize. To je pokušaj razvijanja „viših psihičkih funkcija, duhovne dimenzije“.

Godine 1938. Musolini ga je u Italiji uhapsio i zatvorio na mesec dana, zbog njegovih humanističkih učenja, a on je tih mesec dana iskoristio da istražuje svoje unutrašnje JA.^(77 - 637) Asađoli *volju – moć izbora* vidi u središtu *samosvesti*. On kombinuje istočnjački pristup mentalnom zdravlju sa zapadnom psihologijom snažnije nego što su to činili drugi psiholozi. Njegovi spisi se često citiraju u oblasti holističkog zdravlja, kao i mentalnog zdravlja.

Vil Parfit (Will Parfitt), praktičar psihosinteze 40 godina, u članku na internetu, pod naslovom *Roberto Asađoli – kabalista*, iznosi ono što je poznato o Asađolijevoj vezi sa jevrejskim tajnim društvom *Kabala*. U Asađolijevoj biblioteci se nalazilo mnogo dela mistične prirode, spisi Geršoma Šolema (Gershom Scholem, osnivač savremenog jevrejskog misticizma), dela Alis Bejli (Alice Bailey) i teozofije, dela Platona itd. Najupečatljiviji su bili psihoespiritualni članci koje je napisao Asađoli, opisujući psihi na identičan način kao što je opisuje *Kabala*. Psiha se deli na tri oblasti: niže nesvesno, srednje nesvesno i više nesvesno, a to je duša – sopstvo).

Asađoli je vodio računa da u svojim spisima izbegne spominjanje Kabale ili njenih doktrina, ali je očigledno da se slagao sa njenim načelima. *Kabala* je, po svojim doktrinama, panteistička; ona je mistična. Parfit kaže da:

Psihosinteza se lako povezuje sa kabalističkim Drvetom života, radi stvaranja modela koji se uspešno može primeniti u mnogim oblastima, naročito na poljima lečenja, savetovanja i psihoterapije. Zaista, razumevanje kabalističkog Drveta života korisno je za praktičare svih vrsta terapijskog rada. Širi, sintetizujući kontekst kabale omogućava uključivanje različitih modela, bez ikakvog kasnijeg gubitka integriteta pojedinačnih sistema.^(78 - 638)

⁷⁴ <http://www.transpersonalcentre.co.uk>

⁷⁵ <http://www.britanica.com/bps/additionalcontent/18/36678143/Complementary-Research-Methods-in-Humanistic-and-Transpersonal-Psychology-A->

⁷⁶ <http://www.psychotherapyuk.com/psychotherapy-london/psychotherapy-london.htm>

⁷⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Roberto_Assagioli

⁷⁸ <http://www.willparfitt.com/>

Psihosintetijska psihologija Asađolija prevazilazi transpersonalnu psihologiju u tome što je veoma otvorena za istočnjačka spiritualističko-panteistička učenja. Može se videti da se panteističko *sopstvo* može naći u Frojdovoj, Jungovoj, Rodžersovoj, Maslovljevoj i Asađolijevoj psihologiji te da se, s vremenom, prepoznaje napredovanje ka otvorenosti panteističkog tona.

HERBERT BENSON, DOKTOR MEDICINE:

Autor i istraživač koji nije psiholog, ali je postao dobro poznat u medicinskom svetu; kardiolog i osnivač Medicinskog instituta za um/telo u Opštoj bolnici Masačusets, u Bostonu. Diplomirao je na Medicinskom fakultetu na Harvardu i tamo radi kao vanredni profesor. Autor je i koautor mnogih naučnih publikacija, a autor je i brojnih knjiga koje su se prodale u više od 4 miliona primeraka, na nekoliko jezika. Bio je među inicijatorima uvođenja spiritualnosti u medicinsku praksu. Njegov rad je bio most, povezujući medicinu sa religijom, Istok sa Zapadom, um sa telom i veru sa naukom. Njegova istraživanja i spisi imali su značajan uticaj na polju medicine.

Dr Benson i njegov rad bili su uključeni u poglavlje *Ajurveda*, odsek meditacija. Želim da razmotrim njenu ulogu u terapiji uma, njen doprinos oblasti psihologije.

Disciplina poznata kao *relaksacioni odgovor* (*The Relaxation Response*), koju je doneo Herbert Benson, imala je značajan uticaj na medicinsku zajednicu. Dr Benson je sproveo kvalitetna medicinska istraživanja, proučavao je fiziološke promene u autonomnom nervnom sistemu sledbenika *Mahariši Maheš Jogija* (Maharishi Mahesh Yogi), dok su praktikovali *transcendentalnu meditaciju*, i onda je ta fiziološka dejstva transcendentalne meditacije nazvao *relaksacioni odgovor*. Zapamtite, bila je potrebna *meditacija*, da bi se proizveo relaksacioni odgovor. On je u svojoj istraživačkoj laboratoriji na Harvardu proučavao dejstva ove relaksacione tehnike na različitim medicinskim poremećajima. Mogao je da pokaže korisna dejstva za visok krvni pritisak, pomoć u smanjenju upotrebe nedozvoljenih droga, za migrenu, smanjenje nivoa holesterola, savladavanje nesanice, stimulisanje kreativnosti, olakšavanje raznih simptoma bola i razne anksiozne poremećaje.

Dr Benson je takođe načelnik Odseka za bihevioralnu medicinu u novoengleskoj bolnici Dikones (Deaconess) u Bostonu. Njegova knjiga, *Relaksacioni odgovor* (*The Relaxation Response*), prodala se u milionima primeraka. Naišla je na široku prihvaćenost od strane medicinske zajednice, zato što je pokazala prednosti u testiranjima pod kontrolisanim uslovima, koja su zadovoljila medicinske standarde istraživanja. Metode koje je Benson predstavio su jednostavne i bez troškova. On je ovu metodu smatrao bezopasnom za fizičko telo. Međutim, ona nije ocenjena po pitanju dugoročnog učinka na duhovno zdravlje. Vilijam A. Nolen (William A. Nolen), doktor medicine, napisao je sledeću saglasnost za relaksacioni odgovor:

Drago mi je što je neko konačno odstranio besmislice iz meditacije... Bez potrebe da troši stotine dolara na takozvane „kurseve“, čitalac zna kako da meditira – i kako da usvoji tehniku koja mu najviše odgovara. Ovo je knjiga koju svaka razumna osoba – bez obzira da li pripada istočnoj ili zapadnoj kulturi – može svesrdno da prihvati.^(79 – 639)

Ne samo da su medicinski stručnjaci prihvatili *relaksacioni odgovor* dr Bensona kao kvalitetnu nauku, već je to učinila i ustanova za mentalno zdravlje i mnogi terapeuti su počeli da koriste njegovu tehniku. Godine 1975. oružanim snagama je predstavljena „meditativna tehnika, očišćena od ideologije“ i naišla je na oduševljenje admirala i načelnika pomorskog obrazovanja. Ona je postala standard za

⁷⁹ Benson, Herbert M.D., Klipper, Miriam Z., *The Relaxation Response*, Wings Books, a Random House Company, New Jersey, (1975), cover of book.

indoktrinaciju novih regruta u oružanim snagama. Svi osnovni programi obuke je koriste, zbog njenog dejstva kao *alternative upotrebi droge*.^(80 – 640)

Šta je relaksacioni odgovor koji je doktor učinio tako popularnim? Benson je pregledao prošle i sadašnje svetske religije, uključujući prakse *šamana* iz primitivnih plemena širom sveta, tražeći i birajući određene prakse koje se koriste u lečenju, a koje mogu biti zajedničke svima. Saznao je da meditacija, slična transcendentalnoj meditaciji, sadrži principe koji se nalaze u isceliteljskim praksama na koje se on osvrnuo u svojoj studiji o različitim drevnim religijama, kao i o određenim današnjim religijama.

Svi nehrišćanski i mistični hrišćanski sistemi imaju neki oblik istočnjačke vrste *meditacije* u svojim religioznim praksama. Hrišćanstvo na apostolski način to nema, ono ima praksu onoga što mi nazivamo proučavanjem i molitvom, kao svoju posebnu metodu zajedništva sa Bogom.

Međutim, unutar hrišćanskog pokreta postojala je mistična grana, koju je Benson pratio. Ona je počela sa sv. Avgustinom (354-430) i nastavila se preko monaha iz pustinje (pustinjskih otaca) tokom ranog srednjeg veka, koristeći mantru kao formu molitve.

Meditativne prakse i pravila za život ovih najranijih hrišćanskih monaha imaju snažnu sličnost sa onim što praktikuju njihova hinduistička i budistička odbačena braća iz nekoliko kraljevstava na istoku... meditativne tehnike koje su oni usvojili za pronalaženje svog Boga ukazuju ili na pozajmljivanje sa Istoka ili na njihovo spontano ponovno otkriće.^(81 – 641)

Knjiga nepoznatog autora, pod naslovom *Oblak neznanja* (*A Cloud of Unknowing*), napisana verovatno u 14. veku, promovisala je upotrebu *pasivnog uma*, kako bi se postigao kontemplativni um (meditacija). Postoje zapisi o ljudima iz hrišćanske vere, poznatim kao *hrišćanski mistici*, koji su vekovima praktikovali neki oblik meditacije. Danas u hrišćanskoj zajednici imamo naslednike ovog pokreta, koji uče sličnoj praksi, a koja se spominje kao kontemplativna molitva.

Relaksacioni odgovor se sastoji iz četiri elementa, koji su ranije navedeni, u poglavlju o ajurvedi, ali je važno razmotriti ih u ovom trenutku: 1) *tiho okruženje*; 2) *neka stvar* na kojoj ćete se zadržati, *reč* ili *zvuk u ponavljanju* (mantra), odnosno *predmet* ili *simbol* u koji ćete gledati; 3) *pasivni stav*, pražnjenje uma od svih misli, olakšano dubokim, ritmičkim disanjem; 4) *prijatan položaj* koji omogućava istu poziciju najmanje 20 minuta.

Medicinska istraživanja su potvrdila da postoje vrlo jasna dejstva na naš nervni i endokrini sistem, upotrebom ovih metoda. Autonomni nervni sistem reaguje na mnoge metode relaksacije i smanjenja stresa. Brzina metabolizma će se za nekoliko minuta usporiti za 20% ili više, što se otkrilo smanjenom upotrebom kiseonika. Nivo mlečne kiseline u krvi opada, pokazujući da su mišići u opuštenijem stanju, krvni pritisak će postati niži, srčani ritam se usporava, brzina disanja se usporava, a moždani talas se menja iz beta ritma u alfa ritam, što je sporija brzina električnih moždanih talasa. Sve ove promene dovode do poboljšanja različitih medicinskih stanja, kao što je spomenuto u prvom pasusu ovog odeljka.

Ako je relaksacioni odgovor tako jednostavan, jeftin, siguran, pristupačan i delotvoran za probleme koji ne reaguju uvek na lekove, zašto je onda odeljak o relaksacionom odgovoru smešten u ovo poglavlje koje otkriva sotonine prevare, koje prodiru u oblast mentalnog zdravlja? Zato što je relaksacioni odgovor podmukao, obmanjujuć i *spiritualistički*. Dr Benson je predložio ovu tehniku kao prirodnu metodu između nauke i religije, promenom reči *meditacija* u *relaksacioni odgovor*, a predlaže i upotrebu

⁸⁰ Ferguson, Marilyn, *The Aquarian Conspiracy*, J.P. Tarcher, Inc., Los Angeles, Distributed by St. Martin's Press, New York, (1980), p. 237.

⁸¹ Goleman, Daniel, *The Meditative Mind* (Los Angeles, CA: Tarcher/Putman Inc. 1988), p. 53; Reported in Youngen, Ray, *A Time of Departing*, Lighthouse Trails Publishing, Silverton, Oregon, (2002), p. 42.

hrišćanskih izraza u mantri. Mnogi zdravstveni stručnjaci su je prihvatili. Neke duhovne vođe veruju da neće učestvovati u njenoj spiritualističkoj, paganskoj doktrini, ako odluče da koriste ovu metodu.

Meditacija i joga su činovi bogoslužjenja i običaja koji se sprovode za paganske bogove. Transcendentalna meditacija je posebna metoda joge u kojoj se izvodi tajna mantra, koju nikada ne treba deliti ni sa kim. Ta mantra je u stvari ime hinduističkog boga i, kada se koristi mantra, meditant zauzvrat poziva tog hinduističkog boga da ga posedne.

Neki možda sumnjaju u gore navedenu tvrdnju. Podeliću sa čitaocima jedno nedavno iskustvo, koje mi jasno pokazuje da je to tako. Vodio sam seminar o temama ove knjige u Masačusetsu, u martu 2010., i podelio sam gore navedenu tvrdnju sa prisutnima. Nakon predavanja, jedan mladić mi je prišao sa pitanjem – kako sam znao tu činjenicu da je mantra, koja se izvodi u transcendentalnoj meditaciji, ime hinduističkog boga i da njeno ponavljanje znači pozivanje tog boga da *posedne* meditanta? U tom trenutku nisam se mogao setiti gde sam to saznao, međutim, on mi je rekao da sam u pravu, da je to tajna koja ne treba da se otkriva. On je nekada radio za veliki ašram⁸² za transcendentalnu meditaciju, blizu Lankastera u Masačusetsu, i bio je uveden u transcendentalnu meditaciju; saopšteno mu je tajno ime hinduističkog boga i u toj inicijaciji se poklonio pred dva oltara hinduističkih bogova. Godinu i po dana kasnije, predao je svoj život Isusu Hristu i postao kršteni hrišćanin.

Relaksacioni odgovor je naziv koji je dr Benson dao fiziološkim promenama zabeleženim na transcendentalnim meditantima, koje je on koristio u svom istraživanju. Ova *meditacija* koju je on procenjivao imala je isti odgovor nervnog sistema, kakav se javlja i kao rezultat meditacije istočnjačkih religija, šamanizma, hrišćanskih mistika, zapadnog okultizma, joge itd. Zasiurno postoje stvarna dejstva, stotine eksperimenata i studija potvrđuju da to nije varka; *postoji neka sila* u tim praksama. Kako hipnoza donosi promene u našem nervnom sistemu, do stepena da se obavi bezbolna operacija, dok je osoba pod njenim uticajem, ili bezbolna operacija, dok se pacijent akupunkturom održava u budnom stanju? Ljudi su u stanju da hodaju ili trče po užarenom ugljevlju, a da im ne izgore ni koža ni odeća. Da li je to odgovor?

Ove sotonine sluge tvrde da leče bolesti. Oni svoju moć pripisuju električnoj energiji, magnetizmu ili tzv. „magičnim lekovima“ (*sympathetic remedies*)⁸³, dok su, zapravo, samo kanali za sotoninu električnu struju. Na taj način on baca čini na ljudska tela i duše. – *Znaci vremena*, 24. mart, 1887.

U Dodatku H (*Sotonino tlo*), nalazi se spisak više od trideset različitih stanja ili situacija koje Elen Vajt smatra *sotoninim tlom*. Da li je moguće da više od 3500 godina stara služba, osmišljena da poveže poštovaoca sa sotoninim duhovnim svetom, može da se smatra *sotoninim tlom* i delom koje poštovalac Boga Stvoritelja treba da izbegava?

⁸² **Ašram** – doslovno znači **a** - dobrodošli, **šram** - raditi, mesto gde ste dobrodošli da nešto radite za druge i za sebe; mesto gde se radi na sebi u duhovnom smislu; mesto duhovne aktivnosti kroz svakodnevno praktikovanje joge.

⁸³ Pretpostavlja se da postoji povezanost između kosmosa i čoveka i da se kosmička energija, putem nekih metoda (akupunktura, joga itd) može koristiti u svrhu lečenja. Takođe, smatra se da je tzv. *sympathetic medicine* zapravo magična medicina, koja koristi lekove, u pojmovnom smislu povezane sa bolešću. Na primer, u starom Egiptu se slepilo lečilo pravljjenjem smese čiji je jedan od „čarobnih“ sastojaka bilo svinjsko oko. Ljudi su se vodili time da, ako je pacijent slep, njegove oči nisu dovoljno snažne; zato ćemo napraviti lek, u njega staviti silu svinjskog oka, ona će se preneti na oči pacijenta i njegove oči će ponovo dobiti snagu. U 17. veku se iz Kine u Evropu prenela upotreba tzv. „oružja melema“, kada se magičan prah, koji je služio kao melem, nije stavljao na ranu, već na oružje koje je tu ranu napravilo, jer se smatralo da postoji kosmička energija između oružja i rane i da će upravo ta energija, na taj način, i isceliti ranu. Sve ti lekovi se nazivaju *sympathetic remedies*.

Ono što je relaksacioni odgovor učinilo tako obmanjujućim jeste *promena naziva*. Veći deo lekarske branše, u vreme kada je dr Benson obavljao svoja istraživanja, odbacivao je prakse koje su vodile poreklo iz istočne misli. Prikazujući fiziološke promene do kojih je došlo zbog meditacije, kao i promenu naziva, predrasude su prevaziđene. Jedan od istraživača dr Bensona, Darma Sing Kalsa (Dharma Singh Khalsa), doktor medicine, deli sa nama potvrdu o načinu na koji je dr Benson uspeo da pridobije lekarsku branšu za svoju terapiju relaksacionog odgovora.

...Transcendentalna meditacija, koju su Bitlsi učinili popularnom, i relaksacioni odgovor, koji je popularisao dr Herbert Benson sa Harvarda. Dr Benson, koji je vodio postdiplomske studije koje sam ja pohađao na Medicinskom fakultetu na Harvardu, uglavnom se bavio izdvajanjem najočiglednijeg isceliteljskog aspekta meditacije i stoga je svoje istraživanje fokusirao gotovo isključivo na jednostavnu, bezbrižnu relaksaciju. *Time je meditaciju učinio prihvatljivom za medicinsku zajednicu.*^(84 – 642) (*Ubačeno naglašavanje*).

Dr Kalsa je autor knjige *Meditacija kao medicina (Meditation as Medicine)*, u kojoj poredi relaksacioni odgovor i transcendentalnu meditaciju sa svojom metodom – *meditacijom kao medicinom*. On komentariše da su *vizualizacija, imaginativna psihoterapija (simboldrama, – emotivno doživljavanje prikazanih slika), progresivna relaksacija i afirmacija, sve oblici meditacije*, ali nemaju vrednost niti potpuno dejstvo, koje on vidi u svojoj metodi – *meditaciji kao medicini*. On se prema relaksacionom odgovoru odnosi kao prema *vrtić verziji medicinske meditacije*.^(85 – 643) Kalsa ističe da medicinska meditacija ima jedinstvene osobine i u njoj se koriste posebni obrasci disanja; posebno je i držanje, čak i položaj ruku i prstiju; koriste se i posebne mantre koje proizvode izabrane zvukove, kao i poseban mentalni fokus. Šta čini razliku između prakse na nivou *vrtića* i one sa vrhunskom efikasnošću? Odgovor: *duhovna osetljivost rukovodioca* ili, drugačije rečeno, bliska povezanost rukovodioca sa okultnim silama.

Posle knjige *Relaksacioni odgovor*, dr Benson je objavio i njen nastavak, *Iznad relaksacionog odgovora (Beyond Relaxation Response)*, koja donosi dodatne oblasti interesovanja, koje nisu spomenute u prvoj knjizi, *Relaksacioni odgovor*. U toj drugoj knjizi on naglašava *faktor vere*. Govori o dva moćna duhovna kanala: 1) meditaciji; 2) ličnim verskim uverenjima. U knjizi je navedeno da upotreba relaksacionog odgovora treba da izgradi most između dve discipline, prakse i umetnosti *meditacije* i vaše *tradicionalne vere*.^(86 – 644) Kako čovek staru praksu, koja je namenjena promeni nečijeg nivoa svesti i povezivanju čoveka sa svetom duhova, spaja sa hrišćanskom verom?

Dok sam čitao ovu malu knjigu, ubrzo mi je postalo jasno da je knjiga napisana da ubedi čoveka u jedno od verovanja istočne misli, odnosno, da čovek vodi poreklo od hipotetičke *energije*, a ne od Svetog bića – Boga Stvoritelja. Kroz knjigu se oprezno, na majstorski način, uvode doktrine budizma, sugerišući spajanje ovih načela sa drugim religijama, uključujući hrišćanstvo, upotrebom tehnike (istočnjački stil meditacije) o kojoj smo govorili kao o relaksacionom odgovoru.

Treća Bensonova knjiga, *Maksimum vašeg uma (Your Maximum Mind)*, pomera čitaoca još jedan korak dalje ka promeni njegovog pogleda na svet i stvarnost. U ovom tekstu Benson preporučuje svoju tehniku *relaksacionog odgovora*:

⁸⁴ Khalsa, Dharma Singh M.D., *Meditation as Medicine*, Stauth, Cameron, New York, NY, (2001), p. 7.

⁸⁵ *Ibid.*, p. 10.

⁸⁶ Benson, Herbert M.D., *Beyond Relaxation Response*, A Berkeley Book, Times Books edition, 1984, Berkley edition, (1985), New York, NY, p. 6.

...Naše istraživanje je pokazalo da, za prelazak u takozvano *hipnotičko stanje*, prvo treba da se izazove relaksacioni odgovor. Zatim hipnotizer može sugerisati različite stvari pojedincu kojeg hipnotiše.^(87 – 645) (*Ubačeno naglašavanje*).

Navedeni citat nam govori da, sve što je potrebno nakon što se stigne do relaksacionog odgovora, jeste da hipnotizer iznosi sugestije, a meditant će odgovarati u skladu sa tim. Zar to nije potpuna *hipnoza* kada se stigne do relaksacionog odgovora? Još jedno pitanje mi pada na pamet: kakva je razlika između *hipnotizera* i bilo koje druge osobe koja bi mogla da upućuje sugestije meditantu, koji je postigao relaksacioni odgovor? Odgovor je sledeći: hipnotizer je sebe stavio pod kontrolu okultnih sila. A šta je sa osobom koja je postigla relaksacioni odgovor?

Ako odlučim da koristim relaksacioni odgovor zbog stresa ili nekih drugih razloga, kako ću znati kada sam dostigao potpun odgovor? Dr Benson odgovara u *Maksimumu vašeg uma*, na stranama 38 i 39:

Zanimljivo je da mnogi ljudi koji su iz sebe izvukli relaksacioni odgovor – i iskusili veću komunikaciju između dve strane mozga – to iskustvo objašnjavaju kao neku vrstu „celovitosti“. Oni koriste termine poput „neograničenosti“, „beskonačne povezanosti“, „blagostanja“ i „intenzivne budnosti“. Takođe, oni koji su u tom stanju obično imaju mnogo veću svest o obilju detalja koji se nalaze u njihovom okruženju.

Ljudi često samo kažu da je to stanje neopisivo; ono je iznad reči i jezika i samo se može osetiti, a ne opisati. U svom najintenzivnijem obliku, ova vrsta iskustva je poznata kao „vrhunsko iskustvo“ – bez obzira da li govorite o duhovnom uvidu, naporu da se pobedi u sportu ili nekom ličnom intelektualnom napretku.

Benson u tom istom poglavlju spominje dr Stenlija R. Dina (Stanley R. Dean), profesora psihijatrije na univerzitetima u Majamiju i Floridi, koji iznosi sledeći komentar o ovom *vrhunskom iskustvu*. Kao onaj koji:

...proizvodi nadljudsku promenljivost svesti koja prkosi opisu. Um, opijen božanskim, doslovno se tetura i spotiče o sebe, tražeći i boreći se za reči koje su dovoljno uzvišene i veličanstvene da prikažu transcendentalnu viziju. Još uvek nemamo odgovarajuće reči.

U istraživačkoj laboratoriji, kada je postignuto stanje potpunog relaksacionog odgovora, praćenje moždanih talasa otkriva alfa i teta moždane talase u obe hemisfere. To su talasne dužine uspojene moždane aktivnosti, koja je rezultat pasivnog uma, a teta je posebna brzina koja se pokazuje u biofidbeku i hipnotičkom transu.

Bensonova knjiga *Maksimum vašeg uma* ima za cilj da sa čitaocem podeli uverenje dr Bensona da se mozak, upotrebom relaksacionog odgovora, može podesiti da iznese svoj pun potencijal. On iznosi priču o istraživanju koje je njegova laboratorija sa Harvard univerziteta sprovela na Tibetu, prateći tibetanske monahe dok su meditirali. Jedna grupa monaha je ušla u prostoriju sa 5 stepeni celzijusa, uzeli su vlažne tkanine, uvili ih oko svojih tela. Pristupilo se stilu meditacije koji se zove *tumo joga* (gTummo Yoga). Vlažna, hladna odeća je u roku od tri do pet minuta počela da isparava, a za trideset do četrdeset minuta odeća je bila suva. Ponovili su ovaj postupak nekoliko puta.

Druga grupa monaha koja je živela na 5000 metara visine, u ranim večernjim časovima je hodala do 6000 metara, obućena u sandale, sa suknom oko bedara i tankom pamučnom tkaninom prebačenom

⁸⁷ Benson, Herbert M.D., *Your Maximum Mind*, Times Books, Division of Random House, Inc., New York, (1987), p. 38.

preko tela. Skinuli bi sandale u čučnju, sa glavom oslonjenom na zemlju ispred njih i pristupili bi *tumo jogi*. Temperatura je bila oko -17 stepeni celzijusa. Tako bi proveli noć, a da nisu ni drhtali, ujutro bi ustali, stresli sneg koji ih je pokrio tokom noći i otišli nazad u svoj manastir.

Dr Benson sa nama deli svoje uverenje da je sposobnost monaha da to čine rezultat *relaksacionog odgovora – meditacije* i dubokog oslanjanja na njihovu budističku veru. Zar to ne bi mogla biti ista sila koja sprečava spaljivanje odeće i kože onih koji hodaju 12 metara kroz užareno ugljevlje?

U knjizi *Maksimum vašeg uma* Herbert Benson otkriva kako, upotrebom relaksacionog odgovora, možemo povećati svoje sposobnosti u školskim aktivnostima, muzici, zdravlju, kreativnosti, duhovnosti itd. Mi to činimo uvođenjem sebe u puninu relaksacionog odgovora, a zatim upuštajući se u te poduhvate koje želimo da nadmašimo. Nivo dostignuća u toj umetnosti će biti mnogo viši, nego što smo u stanju da postignemo bez upotrebe ove tehnike. Zašto ne iskoristiti prednost toga?

Mogu li u Bibliji naći neki nagoveštaj da je to način da obogatim svoj duhovni život? Da li postoji neka aluzija o tome u knjigama Elen Vajt? Nisam naišao ni na kakav nagoveštaj o tako nečem. Nalazim savet da tražim mudrost od Boga. Solomon je tražio mudrost od Boga i bio je blagosiljan njime. Mi ne možemo služiti dva gospodara u isto vreme, uvek postoji samo jedan. Da li je to duhovno bezbedno? Hrišćanin će način za svoj rast naći u sposobnostima i mudrosti koje dolaze od Boga, Stvoritelja univerzuma, a nisu skrivene u njegovoj svesti, čekajući da izađu putem okultne sile.

Da bi se njihova srca mogla utešiti, da bi se povezala u ljubavi i u svakom bogatstvu potpunog razumevanja, za poznavanje tajne Boga, i Oca i Sina; *U kojima su skrivena sva blaga mudrosti i znanja*. Kološanima 2,2.3 – eng. prevod. (*Ubačeno naglašavanje*).

Herbert Benson dalje komentariše:

Dakle, kada se nalazite u tom stanju pojačane komunikacije između leve i desne hemisfere, lakše je obraditi informacije i sagledati situacije na neki nov i inovativan način. Drugim rečima, dolazi do *kognitivne (spoznajne) prijemčivosti* ili *kognitivne plastičnosti*, u kojoj vi, zapravo, *menjate način na koji posmatrate svet*.^(88 – 646) (*Ubačeno naglašavanje*).

Benson je rekao *L. A. Tajmsu* (L.A. Times):

...u njegovom kliničkom iskustvu, oko 60-70% onih koji počnu da praktikuju neku vrstu meditacije iz medicinskih razloga (često na preporuku svog lekara), usvajaju učenja (budizma). *L. A. Tajms, Umirite um, izlečite telo*, 12.1.2003.

LAŽNA NAUKA O LEČENJU UMA:

Filozofija je, još od vremena Sokrata i Platona, razmatrala delovanja uma i tumačila čovekovo razumevanje tog delovanja. Čovek je dograđivao čovekove ideje; Sveto pismo nije konsultovano u pokušaju da se objasni um, a psihologija je postala sopstvena disciplina. Sveto pismo nije prihvaćeno i anti-Stvoritelj, anti-Bog stav je bio prisutan kroz vekove. *Ljudska tradicija* je pomogla u izradi mnogih koncepata i dogmi koji su oblikovali savremene nauke o umu. Nesumnjivo je da je u naukama o umu bilo i važnog napretka u znanju, koji je dragocen i nije povezan sa spiritističkim uticajima. Važno je naglasiti da postoje psiholozi i psihijatri koji ne koriste tehnike koje imaju veze sa metodama izloženim u

⁸⁸ *Ibid.*

ovom poglavlju. Međutim, važno je da razumemo ova načela, tako da, ako se odlučimo za profesionalnu pomoć što se tiče mentalnog zdravlja, da budemo pametni i prepoznamo prakse koje su izopačene.

Pavle kaže: „Čuvajte se, da vas neko ne pokvari filozofijom i praznom prevarom, po ljudskim običajima, po načelima sveta, a ne po Hristu“ (Kološanima 2,8 – eng. prevod). Ovaj tekst je posebno primenjiv kao upozorenje protiv modernog spiritualizma. Ako um počne da juri putem frenologije i životinjskog magnetizma, gotovo je sigurno da će izgubiti ravnotežu. „Prazna prevara“ ovladava imaginacijom. Mnogi misle da postoji takva *sila u njima samima*, da ne shvataju svoju potrebu za pomoći od više sile. Njihovi principi i vera su „po ljudskim običajima, po načelima sveta, a ne po Hristu“. Isus ih ovome nije učio. On ne usmerava umove ljudi ka njima samima, već ka Bogu, Stvoritelju univerzuma, kao izvoru snage i mudrosti.^(89 – 647)

Hiljadama godina sotona je eksperimentisao na osobinama ljudskog uma i dobro ga je upoznao. Svojim suptilnim delovanjem u ovim poslednjim danima, on povezuje ljudski um sa svojim sopstvenim, prožimajući ga svojim mislima; i on to čini na tako obmanjiv način, da oni koji prihvataju njegovo vođstvo zapravo ne znaju da ih on vodi kako želi. Veliki varalica se nada da će tako zaludeti umove ljudi, da oni neće čuti nijedan drugi glas, osim njegovog.^(90 – 648)

PRAVA NAUKA O LEČENJU UMA:

Na početku prethodnog poglavlja bio je predstavljen citat Elen Vajt iz prvog dela knjige *Um, karakter i ličnost*, str. 10 originala. Želim ponovo da vam skrenem pažnju na njega. U ovom poglavlju je napisano mnogo stranica o lažnoj nauci o lečenju uma, koja gleda na sebe – na božanstvo u nama, kao silu i sredstvo za obnovu mentalnog zdravlja.

Zakoni o umu koje je uspostavio Bog. – Onaj koji je stvorio um i uspostavio njegove zakone, obezbedio je i njegov razvoj, u skladu sa njima.

Da bi se imalo mentalno zdravlje, najpre je potrebno primeniti *moć volje* – izabrati:

Nijedan sluga ne može da služi dvojici gospodara. Jer, ili će jednoga mrzeti, a drugoga voleti; ili će jednome biti privržen, a drugoga prezirati. Ne možete služiti i Bogu i bogatstvu. (Luka 16,13 – Savremeni srpski prevod)

Sotona ne može dotaći um ili razum, ukoliko mu mi to ne dozvolimo.^(91 – 649)

Hristos ne može učiniti ništa za one koji su se *sjedinili* s neprijateljem. Njegov poziv nama je: „*Dodite k meni*, svi koji ste umorni i opterećeni, i ja ću vas odmoriti. Uzmite **moj jaram** na sebe i učite od mene, jer ja sam krotkog i poniznog srca, i naći ćete odmor za svoju dušu. Jer, *moj jaram* je blag i moje breme je lako“ (Matej 11,28-30 – Savremeni srpski prevod). Kada u svakodnevnom iskustvu spoznamo Njegovu blagost i poniznost, mi nalazimo odmor. Tada nema potrebe tragati za nekom misterioznom naukom koja će doneti mir bolesnima. Mi već

⁸⁹ White, E.G., ST, November 13, (1884), par. 1.

⁹⁰ White, E.G., *Letter 244*, (1907). {MM 111.2.}

⁹¹ White, E.G., 2. *Mind, Character, and Personality*, Southern Publishing Association, Nashville, TN, (1977), p. 710.

imamo nauku koja im daje pravi odmor – nauku o spasenju, nauku o obnovi, nauku o živoj veri u živog Spasitelja.^(92 – 650)

U Svetom pismu se nalaze načela za sigurnu i efikasnu terapiju uma. Oni koji možda traže pomoć i smernice za mentalno blagostanje, biraju ne samo hrišćanskog zdravstvenog stručnjaka, već i onog koji u Pismu nalazi svoje smernice za pomaganje pacijentima u obezbeđivanju mentalnog zdravlja. Upoznao sam se sa knjigama koje su napisali autori koji se u svojim stručnim poduhvatima vode Pismom. Nesumnjivo je da ima više takvih stručnjaka. Želim da podelim sa vama neka imena autora i nazive knjiga koje su tako napisane.

Prvo: Knjiga *Hrišćani, čuvajte se! Opasnosti sekularne psihologije*, autora dr Magne Parks, nekada psihologa-praktičara. Knjiga je napisana o često zbunjujućoj temi. Sa jednostavnošću i jasnoćom, ona iznosi svoju priču o dvadeset godina psihološkog savetovanja po sekularnim metodama koje je naučila u školama koje je pohađala.

Jednom je čitala neku propoved u kojoj su se izlagali uobičajeni principi terapije u psihološkom savetovanju i otkrila je da je to u suprotnosti sa njenim načinom lečenja. Istraživala je, da bi otkrila grešku u pastorovom razumevanju psihologije, kao što je rečeno u propovedi.

Njena potraga ju je dovela do uverenja da je on u pravu i nakon toga se okrenula Svetom pismu, kao svom izvoru mudrosti za donošenje mentalnog zdravlja svojim pacijentima. Zaključak do kojeg je dr Parks došla u svom traženju *vodećeg principa* koji se koristi u sekularnoj psihologiji sumiran je u sledećem citatu:

Moja je molitva da vas ono što pročitate u ovoj knjizi izazove da ponovo ispitajte svoj pogled na sekularnu psihologiju, što se tiče njene veze sa vašim životom kao hrišćanina. Učenja sekularne psihologije upućuju nas na jedan objekat – sebe. To je u potpunosti suprotno Božjoj želji da se usredsredimo na Njega.^(93 – 651)

Drugo: *Depresija, izlaz iz nje*, dr Nila Nedlija (Neil Nedley), doktora medicine, još je jedna knjiga koja mentalnom zdravlju pristupa koristeći fizički, mentalni i duhovni pristup. Posebno je usmerena na mentalnu depresiju. Dr Nedli je praktičar interne medicine i, tokom svoje specijalizacije, on se zainteresovao za mentalnu bolest depresije. Ovaj poremećaj je izuzetno široko rasprostranjen u našoj zemlji. On je prepoznao da rezultati uobičajene terapije nisu bili baš korisni. Uobičajeni medicinski pristup je lečenje depresije uglavnom lekovima. U ovoj knjizi dr Nedli stavlja veliki naglasak na stil života i menjanje našeg načina razmišljanja, izbegavajući negativne misli i iskazujući zahvalnost. Vrednost pomaganja ljudima je da oni sebe vide kao osobe koje imaju *istinsku vrednost*, zato što su kupljeni skupo, životom Božjeg Sina, a naglašava se izbegavanje težnje za *uzdanjem u sebe*.^(94 – 652)

Treće: Danijel L. Gebert (Daniel L. Gabbert), sa 25 godina hrišćanske službe sa punim radnim vremenom, od čega je 13 godina radio u hrišćanskoj pastoralnoj službi, a šest kao trener za mentalno i duhovno zdravlje u Blek Hills zdravstvenom i obrazovnom centru, u Hermosi, Južna Dakota. Tamo on vodi seminare obuke za one koji žele da nauče i sa drugima podele Božje metode u lečenju uma. Napisao je poseban priručnik za obuku, pod nazivom *Terapija biblijskim odgovorom, lečenje na Božji način* (*Biblical Response Therapy®, Healing God's Way*). Takođe je prepoznao da se, kroz oblast mentalnog zdravlja, dolazi do zanesenosti *sopstvom*. Prikazao je u detalje ovaj lažni fokus, otkrivajući njegovo

⁹² White, E.G., *Medical Ministry*, Pacific Press, Nampa Idaho, (1932), p. 117.

⁹³ Parks, Magna, *Christians, Beware! The Dangers of Secular Psychology*, Teach services, Brush New York, (2007), p. 77.

⁹⁴ Nedley, Neil M.D., *Depression the Way Out*, Nedley Publishing, Ardmore, Oklahoma, (2001), chapter 5.

poreklo od sotone u pobuni – u grehu protiv Boga, pa sve do njegove infekcije i širenja u čoveku, gde se identifikuje kao *sopstvo*. U predgovoru priručnika sledeće reči otkrivaju taj fokus:

Cilj priručnika je da iskrenim hrišćanima pruži osnovne principe za usmeravanje povređenih (obolelih) ljudi duž neverovatnog puta duhovnog i mentalnog izlečenja i obnove, a **koji se nalaze u Božjoj reči**. Ovi principi se zasnivaju jedino na načelima lečenja misaonog života (navika razmišljanja i osećaja), onako kako se nalaze u Božjoj reči...^(95 – 653)

Podaci pripremljeni za obuku i sadržani u Gebertovom nastavnom planu potvrđuju uticaje našeg fizičkog zdravlja na funkcionisanje uma i misaonog života, dejstvo ishrane, vežbanja i, čak, našeg pogleda na svet. Materijal za nastavni plan se temelji na Svetom pismu i, povremeno, izvodima iz dela Elen Vajt, kao što sledi:

Čoveku su prvobitno bile darovane plemenite sposobnosti i dobro uravnotežen um. On je bio savršen kao biće, i u savršenom skladu sa Bogom. Njegove misli su bile čiste, njegovi ciljevi sveti. Ali neposlušnošću su se njegove sposobnosti izopačile i, umesto ljubavi, pojavila se *sebičnost*. Prestup (greh) je tako oslabio njegovu prirodu, da je bilo nemoguće da se, svojom sopstvenom snagom, odupre *sili zla* (sotoni).^(96 – 654)

ZAKLJUČAK:

Svrha i cilj ovog poglavlja je potraga za semenom spiritualizma u oblasti psihologije/lečenja uma. Ova studija je pokrenuta zbog izjava autora Elen Vajt, koja je frenologiju, mesmerizam (hipnozu) i psihologiju označila kao polaganje temelja za *spritualizam*. Ona je to izjavila nekoliko puta u svojim spisima. Ova potraga se nastavila vođena definicijama spiritizma, kako ih je razumela Elen Vajt, a to su: čovekova svest u stanju smrti (*besmrtnost*); duhovi mrtvih se vraćaju da služe živima; nema razlike između pravednosti i greha; čovek će suditi sam sebi; ljudi su nevini polubogovi (*božanstvo unutar sebe, panteizam*); principi teozofije, teorija o *životinjskom magnetizmu* (koja uključuje univerzalnu energiju, univerzalni um, božanski um, *sopstvo* i/ili *božansko sopstvo*, svest, nesvesno i sve sinonime).

Spiritualizam kaže da nema smrti, nema greha, nema suda, nema kazne; da su ljudi nevini polubogovi; da je želja najviši zakon; i da je čovek odgovoran samo sebi...^(97 – 655)

Hiljade ljudi je bilo uključeno u oblast psihijatrije i psihologije i različite oblike lečenja uma, ali ovde je predstavljeno samo nekoliko imena onih koji su istaknutiji u psihološkoj literaturi, pošto su formulisali teorijske pojmove koji su uticali na oblast psihologije/lečenja uma tokom poslednjih 120 godina. U okviru ove knjige prikazani su temeljni principi istočnih religija i misticisma, kao i zapadnog okultizma (teozofije). To su ukratko: čovek vodi poreklo od mešanja univerzalne božanske energije, stoga čovek ima božanstvo u sebi – *sopstvo*; čovek svojim delima napreduje prema božanskom; verovanje u reinkarnaciju i da čovek na kraju postiže *nirvanu* (duhovni raj).

Da li smo pronašli bilo koji od gore navedenih aspekata spiritualizma u psihologiji? Pogledajmo: koncept života posle smrti (*besmrtnost*) nalazio se u filozofskim spisima kroz vekove; Frojdove teorije o podsvesnom; Jungova kolektivna svest; *sopstvo* većine drugih psihologa... sve su, zapravo, sinonimi za

⁹⁵ Gabbert, *Ibid.*, p. i.

⁹⁶ White, E.G., *Steps to Christ*, Review and Herald Publishing Association, Hagerstown, MD, p. 17.

⁹⁷ White, E.G., *Evangelism*, Review and Herald publishing Association, Hagerstown, MD, (1940) p. 608.

doktrinu istočnog misticismizma i zapadnog okultizma. Oni se prikazuju kao da su odvojeni od religije, a u stvari, verujem da predstavljaju maltene religiju, sa istom onom suštinskom dogmom istočnih religija, a to je – *božanstvo u nama*.

Ovaj zaključak se ilustruje praćenjem postepene promene u konceptima psihologije tokom proteklog veka. Frojd je bio protivnik religije i poricao je postojanje duhova sve do svojih poznih godina; međutim, promovisao je doktrinu o *inteligenciji u nesvesnom*. Jungov život je bio ispunjen kontaktima sa svetom duhova i, po njegovim sopstvenim rečima, ovaj uticaj mu je pomogao da formuliše svoje psihološke teorije, naročito onu o kolektivnom nesvesnom, koja je ista kao i istočnjačka svest. Rodžers i Maslov su bili predvodnici humanističke psihologije, koja čoveka stavlja u položaj onoga koji poseduje *božanstvo u sebi*; Maslov je otišao dalje od Rodžersa ka istočnjačkom misticismizmu, što se vidi u njegovom interesovanju za ono što se zove *transpersonalna psihologija*, a to je stavljanje naglaska na *duhovnost*, ali ne na biblijski usmeravanu duhovnost. Asađoli je bio orijentisan na psihologiju, ali je prihvatio i parapsihologiju (okultne manifestacije) u disciplini transpsihologije. Herbert Benson, naučnik, preuzeo je istočnjačku praksu meditacije, upakovao je kao relaksaciju i povezo je sa religijom, radi lečenja stresa, anksioznosti i raznih medicinskih poremećaja.

Sotona nije samo kontrolisao privrženost paganskog čoveka njegovim *lažnim učenjima* o spasenju delima, već i veliki deo hrišćanske civilizacije, najvarljivijom doktrinom, koja se nalazi u sekularnoj psihologiji, doktrinom o *sopstvu*. Ne verujem da se svi psiholozi ili psihijatri vode ovom neistinitom doktrinom u svojim terapijama. Postoje, nesumnjivo, praktičari koji slede biblijski model „istinske nauke o lečenju uma“.

Zakon univerzuma je: Bog daje sve Sinu, koji daje stvorenim bićima, koji, zauzvrat, uzvraćaju ljubav Sinu, a Sin Bogu, upotpunjujući veliki krug blagostanja. Sotona je predstavio *sopstvo*, kao zamenu za Božju ljubav.

Sotona je pozvao da se jede plod sa *drveta poznavanja dobra i zla*, da bi čovek postao *mudar kao Bog* – *da bi u sebi imao svaku sposobnost isceljenja i mudrost univerzuma*. To je predmet sotonine lažne priče o Božjem stvaranju i spasenju.

Pavle u svojoj Drugoj poslanici Solunjanima 2,9-12 podstiče da se bude na oprezu i da se ne odstupa od vere. On govori o Hristovom dolasku kao događaju koji će uslediti neposredno nakon sotoninog delovanja u *spiritualizmu*, i to ovim rečima: „Čiji je dolazak posle sotoninog delovanja, sa svakom silom i znacima i lažnim čudima, i sa svakom prevarom nepravde među onima koji stradaju; zato što nisu primili ljubav istine, da bi mogli biti spaseni. I zato će im Bog poslati snažnu prevaru, da bi poverovali u laž: da svi budu prokleti koji nisu poverovali u istinu, već su našli zadovoljstvo u nepravdi“ (eng. prevod).^(98 – 656)

Upozorenja Božje reči u pogledu opasnosti koje okružuju hrišćansku crkvu upućena su nama danas. Kao što su u vreme apostola ljudi pokušavali da unište veru u Sveto pismo tradicijom i filozofijom, tako i danas prijatnim osećajima više kritike, evolucijom, spiritualizmom, teozofijom i panteizmom, neprijatelj pravednosti nastoji da vodi duše zabranjenim putevima. Za mnoge je Biblija kao lampa bez ulja, zato što su oni svoje umove pretvorili u kanale spekulativnog verovanja koje donosi pogrešno razumevanje i zbunjenost. Rad više kritike na analiziranju, nagađanju, prepravljanju, uništava veru u Bibliju kao božansko otkrivenje. To lišava Božju reč sile da kontroliše, uzdiže i nadahnjuje ljudske živote. Posredstvom *spiritualizma* mnogi se uče da veruju da je želja najviši zakon, da je dozvola sloboda i da je čovek odgovoran samo sam sebi.^(99 – 657)

⁹⁸ White, E.G., *Confrontation*, (1971), pp. 91, 92.

⁹⁹ White, E.G., *Acts of the Apostles*, Pacific Press Publishing Association, Nampa Idaho, (1911), p. 474.

Hristov sledbenik će se susresti sa „zavodljivim rečima“, na koje je apostol upozorio vernike u Korintu. On će se susresti sa spiritualističkim tumačenjima Pisma, ali ne treba da ih prihvati. Treba da se čuje njegov glas koji će jasno potvrditi večne istine Pisma. Ne skrećući pogled sa Hrista, čovek treba stalno da se kreće napred, označenim putem, odbacujući sve ideje koje nisu u skladu sa Njegovim učenjem. Božja istina je ono što treba da bude predmet njegovog ispitivanja i razmišljanja. On treba da posmatra Bibliju kao Božji glas, koji se obraća direktno njemu. Tako će naći mudrost koja je božanska.^(100 – 658)

U današnje vreme, kada se skepticizam i neverstvo tako često pojavljuju u odori nauke, treba da se čuvamo sa svih strana. Na taj način naš veliki protivnik vara hiljade i vodi ih u ropstvo po svojoj volji. Prednost koju on uzima od tih nauka, *nauka koje se tiču ljudskog uma*, jeste ogromna. Tu se, poput zmije, neprimetno prikrada, da bi upropastio Božji posao.^(101 – 659)

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ White, E G., *op. cit.*, 1MCP p. 19.1.